

Bland biblar och heliga kor

– om barn och unga som far illa inom den sociala barnvården

Anja Ferhatović
Therese Stridh

Socialhögskolan vid Lunds Universitet
SOPA63
Vt-09

Handledare: Claes Levin

Abstract

Author: Anja Ferhatovic and Therese Stridh

Title: Among bibles and holy cows - about maltreatment of children and youth in child welfare. [translated title]

Supervisor: Claes Levin

Assessor: Eva-Malin Antoniusson

The purpose of this study was to examine social workers experiences of maltreatment of children and youth in child welfare. More specifically, our aim was to find out how social workers look upon the directives of the law in their work with children and youth, in what way maltreatment manifests itself in child welfare and how social workers look upon how the media presents maltreatment of children and youth in child welfare. Our aim was also to examine social workers experience of the conditions in their work and what they believe is needed to prevent maltreatment of children and youth in child welfare. The study was based on qualitative interviews with eleven social workers in Malmö. To analyze our material we used Lipsky's theory of street-level bureaucrats using two kinds of perspectives; discretion and conflict. The study showed that social workers experience an absence of adequate resources in order to perform in the way that society expects them to. They also experience a conflict between what the organization expects them to do and what they can do within their discretion. The organization determines the degree of the discretion according to Lipsky, which corresponds well with our results. We found that some of the social workers found it hard to act in an organization without explicit goals and directives. They also expressed difficulties in question of interpretation and boundaries. The social workers thought that media is presenting an unfair and simplistic image of the child welfare. They also believed that this image could have a negative impact on the public, which could affect their work in a negative way. All these aspects combined with poor alternatives can contribute to maltreatment of children and youth in child welfare.

Key Words: Child welfare, social workers, children and youth, maltreatment.

Innehållsförteckning

1. Förord	3
2. Inledning	4
2.1. Problemformulering	4
2.2. Syfte och frågeställningar	7
2.3. Definitioner	7
2.3.1. Den sociala barnvården	7
2.3.2. Barn och unga	8
2.4. Tidigare forskning	8
3. Teori och begrepp	18
3.1. Gräsrotsbyråkrater och handlingsutrymme	18
3.2. Konflikt	19
4. Metod	19
4.1. Metodval	19
4.2. Avgränsning	21
4.3. Urval	21
4.4. Intervjuernas genomförande	22
4.5. Bearbetning och analys av empiri	24
4.6. Resultatens tillförlitlighet, trovärdighet och relevans	25
4.7. Arbetsfördelning	26
5. Etiska överväganden	26
6. Resultat och analys	28
6.1. Socialtjänstlagen	28
6.1.2. Socialtjänstlagen som bibeln	28
6.1.3. Mellan tvång och frivillighet	30
6.2. Svårigheter för arbetet	31
6.2.1. Domstolsväsendet vs Socialtjänsten	31
6.2.2. Föräldrar före barn?	32
6.2.3. Resurser eller brister på dem	34
6.2.4. ”Pest eller kolera”	35
6.3. Förutsättningar för arbetet	36
6.3.1. Att reflektera och samarbeta	36
6.3.2. Forskning vs Fingertoppskänsla	38
6.3.3. Den sociala barnvården i media	40
6.4. Barn och unga som far illa	42

6.4.1. Placeringar	42
6.4.2. Att se och höra	43
6.4.3. Gränser flyttas	45
7. Avslutande diskussion	46
8. Referenslista	51
Bilaga 1	55
Bilaga 2	56

1. Förord

Vi vill här framföra ett stort TACK till alla er socialarbetare som tog er tid att bidra till denna uppsats. Utan er medverkan och den generositet ni visat oss, genom att dela med er av både tankar och erfarenheter, hade det inte varit möjligt att genomföra detta arbete.

Vi vill även tacka vår handledare Claes Levin för allt det stöd du gett oss under uppsatstiden. Tack för att du delat med dig av din kunskap, kreativitet och tid. Men mest av allt vill vi tacka dig för att du fick oss att våga och orka. Bättre handledare finns inte (tror vi)!

Anja Ferhatović och Therese Stridh

Lund 2009

2. Inledning

2.1. Problemformulering

Det finns många miljöer inom vilka barn och unga kan fara illa, exempelvis inom skolan, på dagis, på fritidsaktiviteter och i hemmet. Men hur är det med barnen och de unga inom den sociala barnvården? Det är inte bara massmedia som rapporterar om barn och unga som far illa inom den sociala barnvården, det gör också en hel del forskning.

Gunvor Andersson (2006) menar att det var i skiftet mellan 1800- och 1900-talet som samhällets intresse för barn och barns fostran ökade, den sociala frågan blev viktig och staten tog ett större ansvar för barnuppfostran och den sociala kontrollen. Detta kan enligt Andersson kopplas till bland annat att upplysningstidens utvecklingstänkande slog igenom, barndomen skildes i större grad från vuxenlivet och barndomen skulle präglas av lek och lärande istället för exempelvis arbete. År 1902 infördes barnvårdslagstiftningar. Genom barnen skulle samhället bli bättre i framtiden.

1924 kom en sammanhållen lag, Lag om samhällets barnvård, som gjorde att kommunala barnvårdsnämnder blev obligatoriska. 1960 års barnvårdslag liknade den förra, men 1980 års socialtjänstlag skilde sig från dessa och är den ramlag som gäller än idag, även om den har omarbetats (Andersson 2006). Lina Ponnert (2007) menar att större vikt nu lades vid demokrati, frivillighet, service, helhetssyn och respekt för människors integritet. Det är idag socialtjänstens ansvar att göra utredningar efter en anmälan eller ansökan och att sedan ge råd, stöd, vård och behandling om ett barn riskerar att fara illa. Detta kan göras genom öppenvårdsinsatser, vård i familjehem eller på institution (Andersson, 2006). Barnen har enligt Andersson blivit mer synliga i det sociala arbetet, och i socialtjänstlagen framträder barnet nu som ett subjekt med rättigheter och behov.

Verner Denvall och Bo Vinnerljung (2006) menar att det sociala arbetet berör många medborgare, säkert fler än de flesta tror. Av Sveriges tonåringar har exempelvis 6-7 % blivit anmälda eller utredda av socialtjänsten någon gång under ett enskilt kalenderår, alltså två i varje skolklass. I en studie av Stockholmsbarn födda mellan 1968 och 1975 uppskattades att vart femte barn blivit utrett av socialtjänsten under sin uppväxt och att 10 % av dessa 19 % hade varit föremål för insatser. 7-8 % av barnen hade dessutom blivit placerade antingen på

institution eller i familjehem under sin uppväxt (Denvall & Vinnerljung, 2006). Detta visar att den sociala barnvården är en omfattande verksamhet inom vilken stora ingripanden sker i människors liv, och inte minst barns liv. Författarna menar dock att trots att målet med dessa ingripanden i regel är att skydda barn från skadliga föräldrabeteenden och reparera psykiska skador så visar sällan forskning och utvärdering på någon nytta med interventionerna (ibid.). Marie Sallnäs (2006) menar att institutionsvården är ett riskprojekt även om den har en självklar plats inom den sociala barnvården idag.

I Social rapport 2006 framgår att barn och unga som varit placerade i familjehem eller på institution löper mycket högre risk för en negativ utveckling än andra barn. Detta gäller exempelvis psykisk hälsa och skolprestationer, samt att de som vuxna är de överrepresenterade gällande bland annat ekonomiskt bistånd, missbruk och fängelsevistelser. Störst överrepresentation ses hos pojkar som placerats i tonåren. Eva Humlesjö (1997) har i FoU-rapporten "*Barnen och Socialtjänsten. 58 barns kontakt med Socialtjänsten*" undersökt samtliga akter gällande 58 barn och deras kontakt med socialtjänsten. I rapporten framkommer att bara 39 % av alla olika insatser som barnen fått har avslutats med motiveringen att målet med insatsen hade uppnåtts. Resten avslutades för att insatsen inte fungerade eller att föräldrar inte ville ha hjälp från socialtjänsten. I studien framkommer att i 70 % av ärendena är problematiken som gjorde att familjen aktualiserades oförändrad vid en jämförelse mellan den första och den sista utredningen.

Andersson (2007) menar att socialsekreterare upplever vånda inför gränsdragningsfrågor när det gäller att fatta beslut i barnvårdsärenden då det inte står explicit i vare sig lagen eller i Socialstyrelsens anvisningar var gränserna går utan är i stor mån en tolkningsfråga. Dessutom vet socialsekreterare att de kan bli hårt kritiserade av både allmänheten och pressen när de tar beslut, oavsett om de ingriper eller låter bli att ingripa då omgivningens toleranströskel när det gäller barn som far illa är mycket lägre än socialtjänstens. Knappt hälften av alla fall som anmäls till socialtjänsten utreds. Arbetet med barn handlar alltså i stor utsträckning om gränsdragningsfrågor och tolkningsfrågor (Andersson, 2007).

Under vår utbildning har vi vid ett flertal tillfällen stött på diskussioner kring Socialtjänstens arbete med barn och unga. Vi har även sett många mediala debatter som rör barn och unga som far illa på grund av socialtjänstens agerande eller icke agerande. Enligt socialtjänstlagen (2001:453) 5 kap. 1§ ska socialtjänsten "verka för att barn och ungdom växer upp under

trygga och goda förhållandet” samt att socialtjänsten ska ”med särskild uppmärksamhet följa utvecklingen hos barn och ungdom som har visat tecken till en ogynnsam utveckling” (Norström & Thunved, 2009). Tommy Lundström (2000) menar dock att lagstiftaren inte ger så mycket ledtrådar angående vad som avses med dessa begrepp vilket ger de enskilda socialarbetarna stort handlingsutrymme i fråga om hur de tolkar lagen.

Då den sociala barnvården tycks handla mycket om tolkning och gränsdragning så är det intressant för oss att undersöka hur socialarbetare tolkar sitt arbete och de ramar inom vilka de arbetar. Anledningen till att detta är intressant för oss är att vi antar att dessa tolkningar påverkar de barn och ungdomar som kommer i kontakt med den sociala barnvården. Vi vill undersöka när tolkningarna påverkar barnen och ungdomarna negativt, samt vad detta får för konsekvenser.

Som vi sett i den tidigare forskningen så händer det att barn och unga far illa inom den sociala barnvården, vårt intresse rör dock när detta händer och varför. Som teoretisk utgångspunkt kommer vi att använda oss av Lipskys teori om ”gräsrotsbyråkrater” och fokusera på två begrepp inom teorin: handlingsutrymme och konflikt. Denna teori, tillsammans med tidigare forskning, kommer vi att använda för att analysera och förstå vår empiri.

Utifrån den bild som vi har av att barn och unga ibland far illa inom Socialtjänsten ser vi flera intressanta infallsvinklar som hade kunnat undersökas. Bland annat hade det varit intressant att undersöka hur politiker ser på lagstiftningen och det sociala arbetet med barn och unga, hur Socialtjänstens arbete framställs i artiklar och tv samt hur det sociala arbetet med barn och unga överensstämmer med de olika lagar som rör barn och unga. Vi har dock valt att avgränsa oss till att undersöka hur socialarbetare ser på problemet med barn och unga som far illa inom den sociala barnvården.

Den sociala barnvården ska vara det yttersta säkerhetsnätet för barn och unga vilket gör det viktigt för oss att se huruvida detta nät förmår fånga upp de barn och unga som riskerar att fara illa i olika miljöer. Då vi har mer kontakt med media och forskning än med praktiker inom den sociala barnvården vill vi nu få socialarbetares syn på sitt arbete. Därför har vi genom intervjuer med socialarbetare som arbetar med barn och unga valt att undersöka när barn och unga kan fara illa inom den sociala barnvården och hur det kommer sig.

2.2. Syfte och frågeställningar

Vårt syfte med denna uppsats är att undersöka socialarbetares upplevelser kring när barn och unga far illa inom den sociala barnvården och varför de far illa.

För att undersöka detta har vi utgått från följande frågeställningar:

- Hur ser socialarbetare på de direktiv socialtjänstlagen ger för arbetet med barn och unga?
- I vilka situationer kan barn och unga fara illa inom den sociala barnvården?
- Hur ser socialarbetare på de förutsättningar som finns för arbetet inom den sociala barnvården?
- Hur ser socialarbetare på den bild som framgår av medias rapportering kring barn och unga som far illa inom den sociala barnvården?
- Vad krävs för att undvika att barn och unga far illa inom den sociala barnvården?

2.3. Definitioner

2.3.1. Den sociala barnvården

Den sociala barnvården en historisk beteckning som syftar på samhällets organiserade insatser för de barn och unga som kan vara i behov av skydd då de anses befinna sig i riskzonen för att fara illa (Lundström 1996, Ponnert 2007). Den del av socialtjänsten som ansvarar för de barn och unga som anses befinna sig i riskzonen kan enligt Gunvor Andersson (2007) kallas för den sociala barnvården. Stefan Wiklund (2006) menar att den sociala barnvården är en benämning på den samhällsinstitution som har ansvar för utsatta barns och ungdomars situation, och att en stor del av barnvårdens verksamhet handlar om att identifiera barn och ungdomar som har problem och sedan avgöra om och hur samhället ska försöka lösa dessa problem. Den är främst inom de kommunala barnvårdsorganisationerna denna verksamhet bedrivs och det är just de kommunala barnvårdsorganisationerna och dess företrädare som vi behandlar i denna uppsats. Även Sundell och Egelund (2002) avser med begreppet ”social barnvård” de organiserade insatser som samhället använder då barn och unga antingen anses fara illa eller anses vara i riskzonen för att fara illa, detta innefattar allt ifrån aktualisering till eventuella placeringar utanför hemmet. För att beskriva det arbete våra

respondenter utför, och den organisation inom vilken de arbetar, kommer vi använda oss av begreppet social barnavård.

2.3.2. Barn och unga

Göran Ewerlöf och Tor Sverne (2000) menar att barn inte är något entydigt begrepp. Gränsen för vem som är ett barn sätts ofta vid 18 år på grund av att vi då blir myndiga. Ewerlöf och Sverne menar att deras intresse handlar om det omyndiga barnets situation och således talar de om barn mellan 0 år och 18 år. Då även vi främst är intresserade av det omyndiga barnets situation så har vi valt att definiera barn och unga som individer mellan 0 år och 18 år. Vi är medvetna om att det finns skillnader mellan yngre barn och ungdomar. För att tydliggöra att vi valt att inkludera allt ifrån spädbarn till tonåringar i vår uppsats har vi genomgående skrivit ”barn och unga” då vi pratar om individer mellan 0 år och 18 år.

2.4. Tidigare forskning

Claes Levin (2008b) menar att det finns motstridiga förväntningar på hur socialt arbete bör bedrivas i samhället, vilka har sin grund i moraliska ställningstaganden. Enligt Levin måste socialarbetare söka legitimitet för sitt handlande genom att referera till samhället och dess rådande syn på ett bra socialt arbete, samhällsmoralen. För att exempelvis socialbyråer ska överleva behöver de vara i jämvikt med samhällets moraliska system och upprätthålla de dominerande värderingar som finns angående vad som är acceptabelt beteende. Något som får stor betydelse för socialarbetare när det gäller hur de ska handla är påtryckningar från personer och organisationer i omgivningen samt den egna moralen. Socialarbetarens arbete går ut på att känna, tänka, tala och handla å samhällets vägnar. Levin menar vidare att det är just när socialsekreterare inte gör moraliska bedömningar i samhällets tjänst som de kritiseras. Levin tar även upp socialarbetarens utsatta position där organisationen sätter vissa givna ramar för den enskilde socialarbetarens beslutsfattande vilket minskar socialarbetarens och organisationens osäkerhet men också begränsar handlingsutrymmet och vad som är möjligt att se (Levin, 2008b).

Roine Johansson (1992) har skrivit om Michael Lipskys teori om gräsrotsbyråkrater och gräsrotsbyråkrati (“Street-level bureaucracy”). Gräsrotsbyråkrater är offentligt anställda tjänstemän som i sitt dagliga arbete med medborgare har en stor handlingsfrihet, som

exempelvis socialsekreterare. Handlingsfriheten är nödvändig för att kunna utföra arbetet men gör gräsrotsbyråkraterna svårkontrollerade även om det enligt Johansson finns många diskreta sätt för organisationer att kontrollera gräsrotsbyråkrater på, såsom att ge vissa tolkningar och meningssammanhang företräde och därmed få gräsrotsbyråkraterna att frivilligt kontrollera sig själva. Den handlingsfrihet som gräsrotsbyråkraterna har begränsas av organisationen som sätter ramarna för arbetet, även om gräsrotsbyråkraterna gör individuella tillämpningar av generella regler och direktiv i kontakten med klienter. Organisationen i sin tur måste i viss utsträckning anpassa sig efter det omgivande samhällets krav för att få legitimitet, vilket innebär att organisationen ibland bygger sin struktur efter krav som inte behöver ha några direkta kopplingar till den verksamhet som faktiskt bedrivs inom organisationen. Johansson (1992) menar vidare att gräsrotsbyråkrater är känsliga för institutionella krav då de arbetar med mål som inte är stabila, endimensionella eller entydiga och detta inom en verksamhet som är svår att mäta. För att en gräsrotsbyråkrat ska kunna bygga en nära och varaktig relation till sin klient krävs enligt Johansson tid och personella resurser, något som inte går ihop med organisationers krav på effektivitet och snabbhet i handläggningen.

På grund av komplexiteten i den moderna välfärsstaten har lagstiftarna enligt Andersson (2007) svårt att vara specifika kring regler i socialt arbete. Därför läggs ansvaret att lösa problem på förvaltningsmyndigheterna, medan socialtjänstlagen är en ramlag. Det faktiska arbetet och socialtjänstlagens intentioner kan därför inte med självklarhet kopplas ihop. Socialsekreterare har med tanke på ramlagen ett stort professionellt handlingsutrymme enligt Andersson men då de även gör moraliska bedömningar på samhällets vägnar så är detta handlingsutrymme ändå begränsat. Lagar, vetenskaplig kunskap och professionsetik ger inte tillräckligt stöd för att minska osäkerheten i beslutsfattandet vilket gör tolkandet av samhällets värderingar nödvändigt i arbetet (ibid.).

Erik Olsson (2007) skriver om ”naiva teorier” i socialt arbete. Dessa teorier handlar om att socialarbetare, när de väljer handlingsalternativ i mötet med klienter, utgår från föreställningar om sig själva, andra människor och omvärlden i stort. Socialarbetares praktiska arbete kan alltså enligt Olsson inte enbart förstås utifrån deras professionella kompetens, politiska direktiv, den juridiska grunden för deras arbete eller arbetsuppgifternas karaktär. Knut Sundell och Tine Egelund (2002, s. 145) pekar på en studie där det framkommit att beslut som tas inom den sociala barnvården sällan styrs av regler eller

lagtext utan snarare personliga ställningstaganden. Socialarbetares personliga teorier står enligt Olsson (2007) också i ett dynamiskt förhållande till processer i arbetsgruppen där gemensamma normer för hur socialt arbete ska gå till skapas.

Sune Sunesson (1981) beskriver i sin rapport de hinder som kan finnas för att förverkliga intentioner inom socialt arbete, och han menar att hindren bland annat kan bestå av yttre omständigheter såsom lagstiftning och interna regler. Vidare menar Sunesson att det inte är troligt att de mål som ställs upp för verksamheten verkligen är drivkraften i organisationen. Socialvårdens avsikter motverkas enligt Sunesson av en mängd processer i samhället och de organisationsförändringar som genomförs inom socialvården handlar inte alltid om att det uttryckts konkreta behov i arbetet. De mål som bland annat fastställts av politiker behöver inte vara det som styr en verksamhet, målen har ibland inte ens med den verksamhet som organisationen bedriver att göra. Istället beskriver Sunesson målen som organisationens ideologiska överbyggnad som uttrycker en ambition, eller en påstådd ambition, att påverka sociala problem (ibid.).

Anna Hollander (2006) menar att socialarbetare i sitt arbete måste förhålla sig både till samhällets normer om vad som anses vara acceptabla levnadsvillkor för människor samt till människors rätt till integritet och självbestämmande. Samhällets normer om rätten och skyldigheten att ingripa i människors liv är dock inte så lätt att tolka och socialtjänstlagen ger som ramlag stort utrymme för tolkningar som utgår från annan professionell kunskap än den juridiska. Enligt Tommy Lundström (1993) ska barnavård förstås som en verksamhet uppbyggd kring institutionaliserade värden. Barnvården ska skådas i ett fält där tre delar formar och påverkar dess innehåll. Lagstiftningen (normer, regelverk, staten), professionella diskurser (fältets teorier, normativa och vetenskapliga föreställningar produceras) samt barnavårdens praktik (det egentliga arbetet).

Enligt Andersson (2007) är socialsekreterares svåra uppgift att bedöma när barns hemförhållanden inte bara passerar gränsen för det "normala" utan också gränsen för det acceptabla, då detta bygger på omgivningens värderingar. Andersson beskriver att man med hjälp av Payne kan säga att vår moraliska bas måste vara acceptabel i det politiska klimat vi arbetar. Med det "normala" som referensram sätts gränsen för det acceptabla, även om socialsekreterare inom social barnavård har högre toleranströskel än de som sett mindre av brister och tillkortakommanden. Andersson (1991) menar att enligt de socialarbetare som hon

intervjuat så är det svåraste i arbetet med barn att veta vad som egentligen är bäst för barnen och socialarbetares egna värderingar får särskilt mycket betydelse då det handlar om små barn. Socialsekreteraren förväntas ingripa då barn anses vara i fara utifrån de värderingar som finns i samhället samtidigt som hon/han inte ska ingripa för mycket då frivillighet är viktigt inom det sociala arbetet.

Samhället har enligt Barbro Hindberg (2007) stora förväntningar på att socialtjänsten ska kunna förhindra att barn far illa och att gripa in, men då föräldrar inte samtycker till insatser ger lagen få verktyg. Här finns det ett glapp mellan socialtjänstens ålagda ansvar och möjligheterna att faktiskt ta ansvar vilket leder till frustration både hos samarbetspartners och hos allmänheten men även hos socialtjänstens representanter då de inte kan hjälpa barnet/den unge trots att de ser att det finns ett behov. Om det inte är så allvarligt att tvångsinsatser kan motiveras så är det vårdnadshavarna som bestämmer om barnet/ungdomen ska få någon hjälp från socialtjänsten genom frivilliga insatser eller inte (Hindberg, 2007).

Ulla Pettersson (2000a) menar att möjligheterna att arbeta på ett etiskt försvarbart sätt inom socialtjänsten beror dels på socialarbetares värderingar och den etiska medvetenhet de har, men även på de beslut som fattas och sätter ramarna för hur det sociala arbetet kan läggas upp. Detta gäller bland annat ändringar i lagar, hur lagen tolkas, prioriteringar, hur lagen tillämpas, ekonomiska resurser (till exempel besparingar) och inom vilket organisation man arbetar. Socialtjänsten påverkas enligt Pettersson (2000b) av den ideologiska och ekonomiska utvecklingen i samhället och utsätts för motstridiga intressen vilket gör det svårt att arbeta efter Socialtjänstlagen.

Den okunskap som många socialsekreterare anser finns inom rättsväsendet angående barn och unga kan enligt Lina Ponnert (2007) bidra till att förstå socialsekreterarnas upptagenhet kring så kallad rättslig bevisföring, samt att rättsliga bevis inväntas innan en ansökan om t.ex. tvångsvård görs. Socialsekreterare anpassar sig då efter rättsystemet och dess beviskrav istället för att förlita sig på sin yrkeskompetens, som länsrätten kanske inte förstår eller som de kan misstolka. Socialsekreterarnas upplevelse av länsrätten som godtycklig innebär att de känner att de inte kan förutse länsrättens beslut. Enligt Lipsky är detta en del av gräsrotbyråkratsen dilemma, att inte kunna kontrollera serviceutfallet då de inte styr över hela vårdkedjan (Ponnert, 2007).

I samband med att socialtjänsten i Vetlanda fick kritik för hur de hanterade ett ärende, ”Fallet Louise”, fick Barbro Hindberg uppdraget att skriva en utredning om hur någonting sådant kunde hända. Hindberg (2007) menar bland annat att den höga arbetsbelastningen inom den sociala barnvården leder till att man inte alltid hinner följa upp ärenden, fortbilda sig, reflektera, diskutera och samarbeta med kollegor eller andra myndigheter. Då de ärenden man arbetar med ofta är komplexa är tid för diskussion och reflektion av stor vikt. Det är också viktigt att ha utrymme för att kunna ta del av bland annat forskning och att kunna introducera ny personal ordenligt. Vidare menar Hindberg (2007) att det i många kommuner upplevs svårt att rekrytera personal med erfarenhet och att det är vanligt med hög personalomsättning inom den sociala barnvården.

Hasenfeld menar enligt Håkan Larsson och Stefan Morén (1988) att organisationen, och den byråkratiska kontrollen, påverkar relationen mellan socialarbetare och klient. Hasenfeld beskriver två sorters förändringar, den symboliska och den verkliga. Till skillnad från den symboliska förändringen så måste organisationen se till att ändra på maktfördelningen och se till att det finns resurser om de ska göra en verklig förändring. Human service organizations är enligt Hasenfeld beroende av staten och andra organ som bidrar med ekonomiska resurser. Socialtjänsten påverkas av bland annat att omgivningen ofta är mer intresserad av pengarna, än det arbete man får för pengarna och vad arbetet resulterar i (i Larsson & Morén, 1988).

Eva Humlesjö (1997) visar i sin undersökning att det är få klienter som avskrivs för gott inom den sociala barnvården. Som förklaring till detta nämner Humlesjö att förväntningarna på vad socialtjänsten kan göra är för höga, att lagstiftningen inte ger tillräckligt stöd när det gäller att se till barnens bästa, och att det inte finns tillräckliga kunskaper om vilka metoder som är effektiva i socialt arbete. Humlesjö nämner också att det kan vara svårt för den enskilde socialsekreteraren att följa de anvisningar lagarna ger och vad överordnade och politiker kräver då det saknas resurser för att utföra det som är etiskt försvarbart. Ibland finns det enligt Humlesjö bara dåliga alternativ att välja mellan och då får socialsekreteraren välja det som ger minst skada och det som är mest etiskt försvarbart. Vidare menar hon att det ligger ett stort ansvar på beslutsfattare att se till att det finns tillräckliga resurser för att ge tid och möjlighet att utföra ett meningsfullt socialt arbete (Humlesjö, 1997).

Belastningen på den sociala barn- och ungdomsvården har ökat när det gäller såväl ärendetal, insatser som kostnader (SOU 2005:81). Det har blivit allt mer uppenbart att det aktörer som

iakttar att ett barn börjar uppvisa problem behöver samordna sina insatser för att hjälpa barnet och familjen och att hjälpen ska ges så tidigt som möjligt. Lundström och Sunesson (2006) menar dock att samarbete med andra professioner kan vara svårt då det kan uppstå konkurrens i hur man ska handla i förhållande till klienter och här kan socialarbetare känna att de har för lite professionell autonomi. Vidare har frågor ställts om vilken vägledning forskningen på området kan ge då det gäller att välja bästa möjliga åtgärd för ett barn/ungdom till bästa möjliga kostnad för övriga samhället. I det sociala arbetets praktik är en återkommande kritik enligt Andersson (2004) att barn inte får komma till tals i utredningar och uppföljningar av insatser. Barns röst hörs inte tillräckligt och barns perspektiv förbises ofta i socialtjänstens arrangemang för barn.

De flesta socialsekreterare hävdar enligt Ingrid Claezon (1987) att de, på grund av olika hinder, inte har möjlighet att genomföra barnavårdsarbetet på det för dem tillfredsställande sätt. Hindren sägs främst vara hög arbetsbelastning, tidsbrist och ”brist på ork”. Andra hinder sägs vara att man inte litar på sin egen kunskap och förmåga eller organisationens brist på resurser liksom brist på handledning. Hindren definieras alltså i hög grad som brister i arbetssituationen. Svårigheter uppstår även i samverkan med andra organisationer så som skola eller daghem som kräver att socialtjänsten griper in vid misstankar om missförhållanden. Bevakningen från massmedia har däremot i huvudsak gått ut på att socialsekreteraren inte bör ingripa i familjers liv i den utsträckning som (man tror att) de gör (Claezon, 1987).

Socialsekreterarens roll vid omhändertagande av barn för samhällsvård och placering har varit ett återkommande tema under det senaste decenniet både i professionella diskussioner och i massmediedebatten (Claezon, 1987). Kritiken har främst riktats mot hur socialsekreteraren handlägger denna svåra arbetsuppgift. Hindberg (2007) menar att företrädare för den sociala barnavården inte i förväg kan veta om en ansökan om tvångsvård ska bifallas. Om ansökan inte bifallas så blir det svårt att fortsätta jobba med familjen då motsättningar mellan socialtjänsten och föräldrarna eller den unge kan vara stora efter en sådan ansökan. Ett avslag i Länsrätten innebär att endast frivilliga insatser kan bli aktuella även om klienterna har rätt att avstå vidare kontakt med socialtjänsten. Att riskera att kontakten helt bryts gör enligt Hindberg att företrädare för den sociala barnavården ofta undviker att ansöka om tvångsvård så långt det är möjligt (Hindberg, 2007).

Andersson (1996) skriver att socialnämnden alltid har ansvar för att inleda en utredning om det finns tecken på att de behöver ingripa för att skydda ett barn eller en ungdom, detta gäller oavsett vad föräldern anser. En förälders rätt till integritet kommer således alltid efter ett barns behov av skydd. Dock innebär det svåra överväganden för socialsekreteraren om bland annat vad som kan anses vara minimibehov och när omständigheter inte längre kan anses falla inom det normala och sådana överväganden kan ta lång tid. Kritiken mot utredningarna rör enligt Andersson (1996) inte bara att de kan ta mycket lång tid utan även att barnen sällan kontaktas, att klienternas behov av hjälp och stöd inte klarläggs, att det finns brister gällande saklighet och opartiskhet i utredningarna och att den dokumentation som finns ofta är bristfällig. Den sociala barnvården medverkar genom insatser såsom placeringar och omplaceringar utom hemmet till separationer och uppbrott samtidigt som den sociala barnvårdens organisation enligt Andersson präglas av diskontinuitet i kontakterna med barnen och familjerna. Andersson (1996) menar att denna diskontinuitet beror på bland annat återkommande organisationsförändringar, hög omsättning på socialsekreterare, många vikarier och tidsbrist.

Enligt Ponnert (2007) har debatten om socialtjänsten de senaste åren handlat mycket om kvalitetssäkring och kompetensutveckling och en strävan efter en mer evidensbaserad eller kunskapsbaserad socialtjänst med grund i vetenskap. Det finns dock kritiker som menar att socialt arbete inte är en verksamhet där möjlighet till prognoser alltid finns och att resultaten är svåra att mäta och förutse på ett bra sätt på grund av att arbetet även handlar om en relationsberoende process (Ponnert, 2007). Enligt Länsstyrelsen har dock barnutredningarna blivit bättre mycket på grund av handläggnings- och dokumentationssystemet Barns Behov I Centrum (BBIC), och att de öppna insatserna blivit fler samtidigt som samverkan med andra aktörer har ökat (Länsstyrelsen, 2008).

Socialstyrelsen (2001) har skrivit en slutrapport från det uppdrag regeringen gav dem att följa upp de ändringar som gjordes i socialtjänstlagen (1980:620) och som trädde i kraft 1998 och 1999. I rapporten redovisas förbättringar gällande att stärka barnets ställning i socialtjänsten och man menar att det tycks som om utredningstiderna förkortats mycket, fler utredningar avslutas inom fyramånadersgränsen, och i annat fall finns det ofta beslut om förlängning. Samtal med barn under utredningar har blivit vanligare, även om många socialsekreterare ser samtal med barn som en svår uppgift och efterfrågar kompetensutveckling. Barnets inställning framgick dock sällan i utredningarna, och en analys av hur barnets bästa skulle

tillfredsställas saknades också ofta. Samtliga resultat varierar mycket beroende på kommun (Socialstyrelsen, 2001). De största bristerna som Länsstyrelsen tar upp handlar om handläggningen av anmälningar, och att de lagar och föreskrifter som ska se till att barn som placerats i familjehem följs upp kontinuerligt inte efterföljs (Länsstyrelsen, 2008). Uppföljning och kvalitetsutveckling av arbetet är också svårt då de politiska målen för socialtjänstens arbete är mycket allmänna och därför inte passar som utgångspunkt för detta. Vissa kommuner har svårt att rekrytera familjehem och inom en del kommuner tar det mycket lång tid innan kontaktfamiljer och kontaktpersoner tillsätts efter att ett beslut om detta tagits. Det har också visat sig vara vanligt att barn som behöver samordnade insatser får vänta länge på stöd på grund av otillräcklig samverkan (Länsstyrelsen, 2008).

I ”Barn i samhällsvård” menar Andersson (1995) att relationen mellan klient och socialarbetare ibland kan få en avgörande betydelse för de beslut som fattas. Huruvida ett barn ska placeras enligt socialtjänstlagen eller Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), alltså frivilligt eller med tvång, bestäms inte bara utifrån hur allvarliga missförhållanden barnet lever i utan även om och hur föräldrarna väljer att ge sitt samtycke till placeringen och om socialsekreteraren i sin tur anser att samtycket är tillförlitligt.

I Bo Vinnerljung, Marie Sallnäs och Pia Kyhle Westermarks (2001) undersökning av sammanbrott vid tonårsplaceringar som baseras på akt- och registerdata framkommer att när tonåringar placeras i dygnsvård så är det vanligt att denna vård inte genomförs. En majoritet av alla placeringar i familjehem avslutas oplanerat och när det gäller HVB-placeringarna avbryts 40-45 % innan vården fullföljts. Vidare menar författarna att kunskapen om vårdens effekter är svag eller obefintlig och att mycket av den kunskap som finns visar att vården har svaga eller inga effekter. Enligt författarna visar mycket av den befintliga forskningen om barn- och ungdomsvård att den inte motsvarar de antaganden som finns i det offentliga samtalet om att vården ska ge positiva resultat. Diskussioner i media, inom professionen och inom politiken rör att behovet av vård ökar och medias kritik handlar ofta om att alltför få får vård. Samtidigt menar författarna att diskussioner om huruvida vården är effektiv och uppnår det syfte som politiker, lagstiftare, socialarbetare och kommuner formulerar ofta uteblir. Insatserna och vården ses som bra i sig själva och antas vara meningsfulla. Många tonåringar verkar enligt författarna placeras efter krav från omgivande myndigheter och från den egna organisationen utan att socialarbetare har tankar om nyttan med vården och vid sammanbrott

har ändå socialtjänsten visat att de gjort något även om de ofta väljer att inte utsätta tonåringen för ännu en riskabel placering (Vinnerljung, Sallnäs & Kyhle Westermark, 2001).

I Socionomens forsknings supplement (3/2009) skriver Sallnäs och Vinnerljung om sin uppföljningsstudie av de runt 700 personer som placerades på institution eller i familjehem under sin ungdomstid. Detta är alltså en uppföljningsstudie på den studie som de genomförde 2001, *Sammanbrott vid tonårsplaceringar*. Sallnäs och Vinnerljungs studie visar i likhet med Anderssons studie ”Små barn på barnhem” (2008) att placerade ungdomar inte bara har en sämre utgångspunkt än andra ungdomar i livet utan även att den vård som ges inte lyckas kompensera detta. Även då barn vårdas i fosterhem under lång tid visar de flesta uppföljningsstudier enligt Vinnerljung (2006) att barn som placerats i fosterhem löper mycket större risk för negativ utveckling jämfört med barn som inte placerats. Vinnerljung påpekar dock att det är svårt att se resultat och effekter/bristande effekter av vården då skälen till att barnet placerades också har samband med negativ utveckling.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset (2003) har gett ut en skrift som baseras på en konferens de anordnade angående att möta media. I skriften påpekas att den sociala barn- och ungdomsvården ofta drar till sig medias uppmärksamhet och kritik. Tystnaden som ofta uppstår då företrädarna för barnavården konfronteras av företrädare för media beror enligt skriften dels på sekretess, men även på svårigheter och rädsla att beskriva verksamheten och det egna uppdraget. Bland de som deltog i konferensen återfanns Barbro Hindberg och Gunvor Andersson. Hindberg menar att media ofta har makten att formulera problemet de granskar och att socialtjänsten måste bli tydligare och bättre på att beskriva sitt arbete. Vidare menar Hindberg att medias bevakning ofta får långtgående negativa konsekvenser för de berörda familjerna och att rapporteringen ofta stannar vid enkla påståenden och undviker att ge bakgrundsbeskrivningar eller analys, vilket minskar chansen för allmänheten att få en förståelse för problemet och se komplexiteten i det. Andersson menar dock att hennes och Lundströms forskningsprojekt visar att 38 % av de artiklar de studerat beskriver socialt arbete positivt, 37 % ger neutrala beskrivningar eller beskrivningar med både ris och ros och 25 % beskriver socialt arbete negativt. Vid gruppintervjuer med socialsekreterare framgick enligt Andersson att socialsekreterare generellt anser att media förlöjligar deras arbete och är ute efter sensationer snarare än nyanserade och verklighetsförankrade beskrivningar. Vidare efterfrågade socialsekreterarna att media mer skulle ta upp det sociala arbetets svårigheter och komplexitet där det bland annat kunde framkomma hur arbetets kvalitet grundas i politik

och tilldelning och fördelning av resurser samt hur psykiskt belastande arbetet kan vara. I skriften uttalas av ett flertal personer att socialtjänstens företrädare bör tränas mer i att ha kontakt med media för att kunna tillvarata sina egna intressen och förr att kunna bemöta media istället för att gömma sig och därmed ge media makten att tolka fritt (Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2003).

Parton menar att risken med svängningarna i den allmänna debatten kring barnavård är att socialarbetares osäkerhet ökar, och att de blir alltför upptagna med att fatta försvarbara beslut istället för att fatta ”korrekta” beslut (i Ponnert, 2007). Socialarbetaren anpassar sig efter omvärlden och andra organisationer för att undvika legitimitetskriser, snarare än att fatta beslut baserade på egen professionell kunskap (ibid.).

Hindberg (2007) menar i likhet med Blomberg, Kroll, Lundström och Swärd (2004) samt Andersson (2004) att media ibland sprider myter och felaktiga föreställningar om socialtjänstens roll, ansvar och arbetsmetoder vilket kan skapa misstro mot socialtjänsten hos både samarbetsparters och allmänheten. Då befolkningens attityder i hög utsträckning påverkas av medierna kan detta påverka möjligheterna att kunna samarbeta med klienter.

Franklin och Parton menar att en felaktig och negativ bild byggs upp i media av stereotyper där socialarbetare antingen beskrivs som svaga och oförmögna att ingripa i situationer där det skulle behövas, eller som auktoritära byråkrater som kränker människors rättigheter (i Lundström, 2004). Lundström menar dock att en sådan sammanfattning av den svenska pressens bevakning av socialt arbete med barn och unga inte stämmer då hans och Anderssons undersökning inte visar på en utmärkande negativ framställning från massmedias sida. Det sociala arbetet med utsatta barn framträder där i en mer komplex och sammansatt dager än vad man kanske kunde förvänta sig.

Sundell och Egelund (2002) tar upp flera fall där barn farit illa som har figurerat i massmedia och menar att den sociala barnavårdens dilemma är att både insatser och frånvaro av insatser kan få allvarliga konsekvenser. Egelund och Sundell menar att massmedia har en stor roll när det gäller utformandet av den sociala barnavården, och så även politiker, kliniker och forskare. Vidare poängterar Sundell och Egelund (2002) att den sociala barnavården är en del av den officiellt rådande kulturen och de rådande värderingarna och speglar vår moral och socialpolitik.

3. Teori och begrepp

I detta avsnitt presenterar vi våra teoretiska utgångspunkter som kommer ligga till grund för vår analys tillsammans med den tidigare forskningen. Vi kommer att redogöra för Lipskys begrepp ”street-level bureaucrats”, gräsrotsbyråkrater, och fokusera på två begrepp inom denna teori; handlingsutrymme och konflikt. Anledningen till att vi valt denna teori är att den låg nära vår empiri. Den går att använda på både individ- och organisationsnivå, vilket kan hjälpa oss förstå socialarbetaren och det sociala barnavårdsarbetet i sitt sammanhang. Under våra intervjuer såg vi vissa kopplingar till Lipskys begrepp konflikt och handlingsutrymme, då många av respondenterna talade mycket om svårigheter och begränsningar i arbetet, men även om det stora utrymmet för tolkningar och egna bedömningar.

3.1. Gräsrotsbyråkrater och handlingsutrymme

Roine Johansson (1992) har skrivit om Michael Lipskys teori om gräsrotsbyråkrater och gräsrotsbyråkrati. Gräsrotsbyråkrati är en översättning av det amerikanska begreppet ”street-level bureaucracy” och syftar till att beskriva offentligt anställda tjänstemän som i sitt dagliga arbete har direktkontakt med medborgarna (Johansson, 1992). Enligt Lipsky har gräsrotsbyråkraterna stort handlingsutrymme i sitt arbete. Handlingsutrymmet styrs dock av att de måste följa och anpassa sig efter organisationens ramar samtidigt som de ska arbeta för att hjälpa klienten på ett bra sätt (i Lindquist & Nygren, 2006; Svensson, 2008). Gräsrotsbyråkraten måste anpassa sig efter lagar och organisatoriska normer och förväntas samtidigt använda sig av ett personligt omdöme och moraliska koder som finns inom ramarna för yrkesrollen (Swärd & Starrin, 2006). Organisationen i sin tur måste anpassa sig efter det omgivande samhällets krav i viss utsträckning för att få legitimitet, vilket innebär att organisationen ibland bygger sin struktur efter krav som inte behöver ha några direkta kopplingar till den verksamhet som faktiskt bedrivs inom organisationen (Johansson, 1992). Johansson (1992) menar vidare att gräsrotsbyråkrater är känsliga för institutionella krav då de arbetar med mål som inte är stabila, endimensionella eller entydiga och detta inom en verksamhet som är svår att mäta.

Det handlingsutrymme som gräsrotsbyråkrater har innefattar bland annat att de ska ha möjlighet att fatta beslut som påverkar klienten. Denna handlingsfrihet innefattar enligt

Johansson (1992) att det finns möjligheter för gräsrotsbyråkraten att göra personliga bedömningar, påverka arbetets utformning samt ifrågasätta klienten och göra egna bedömningar för vad klienten är i behov av. Handlingsfriheten är nödvändig för att kunna utföra arbetet men gör gräsrotsbyråkraterna svårkontrollerade även om det enligt Johansson finns många diskreta sätt för organisationer att kontrollera gräsrotsbyråkrater på, såsom att ge vissa tolkningar och meningssammanhang företräde och därmed få gräsrotsbyråkraterna att frivilligt kontrollera sig själva. För att en gräsrotsbyråkrat ska kunna bygga en nära och varaktig relation till sin klient krävs enligt Johansson tid och personella resurser, något som inte går ihop med organisationers krav på effektivitet och snabbhet i handläggningen.

3.2. Konflikt

Gräsrotsbyråkraten befinner sig enligt Johansson (1992) ofta i ett dilemma mellan klienten och dennes förväntningar och krav på individuell behandling, samt organisationens krav på att klienterna inte ska behandlas som individer. Individen behöver anpassas efter organisationen. Mötet med klienter är dock sällan opersonliga vilket enligt Lipsky, gör det svårt för gräsrotsbyråkraten att ha ett distanserat och opersonligt förhållningssätt (i Johansson, 1992). Lipsky beskriver detta som en *konflikt* mellan personligt och organisatoriskt beteende där gräsrotsbyråkraten har ett förhållande till överordnade som består av inneboende motsättningar och där gräsrotsbyråkraten har vissa resurser och medel att använda sig av för att skydda sig från överordnades krav på byråkratiskt beteende. De resurser som gräsrotsbyråkraten besitter för att skydda sig mot det byråkratiska beteendet styrs av deras position inom organisationen samt karaktären på de arbetsuppgifter som denne har (ibid.).

4. Metod

4.1. Metodval

Vi har valt att använda oss av kvalitativ metod och mer specifikt semistrukturerade intervjuer. Anledningen till att vi valde just kvalitativa semistrukturerade intervjuer är att det bäst passade vårt syfte med uppsatsen, nämligen att undersöka hur socialarbetare som arbetar med

barn och unga själva upplever sitt arbete. Levin (2008a) menar att det centrala för bland annat semistrukturerade intervjuer som metod är att den intervjuades åsikter och synpunkter framkommer. Kvalitativa studier överlag används ofta för att tolka och förstå ett visst fenomen snarare än att förklara. Steinar Kvale (1997) menar att intervjuer handlar om att låta människor själva berätta om bland annat sin livsvärld, sina åsikter, uppfattningar, förhoppningar och synpunkter. I intervjun söker vi kvalitativ kunskap vilka framkommer i det mellanmännsliga samspelet. Om vi hade använt oss av observation som metod hade vi kunnat komplettera empirin med våra egna iakttagelser av olika skeenden men då vi är intresserade av socialarbetarnas upplevelser samt har begränsat med tid för kompletterande metoder så kommer vi inte att använda oss av observationer.

Kvalitativ metod och intervjuer gör det möjligt för oss att ställa följdfrågor till respondenterna till skillnad från om vi använt oss av kvantitativ metod (såsom enkätstudier), att ändra eventuellt otydliga frågor under arbetets gång samt att kunna förklara otydliga frågor och på så sätt förebygga att respondenterna svarar på vad de tror vi undrar snarare än vad vi verkligen undrar. Vi hoppas att vi genom att göra en kvalitativ studie kan få mer djup i vår undersökning även om vår empiri begränsas av att vi har färre respondenter än om vi hade gjort exempelvis en enkätstudie. Kvantitativa studier hade kunnat ge oss en större bredd i materialet då vi hade kunnat nå fler respondenter. Då vi har begränsat med tid för vår uppsats tror vi dock att det skulle bli svårt att samla in tillräckligt med empiri för att vår studie skulle bli tillförlitlig.

Tim May (2005) menar att även om frågorna är specificerade vid semistrukturerade intervjuer så har intervjuaren stor frihet att fördjupa svaren till skillnad från strukturerade intervjuer. Vidare menar May att intervjuaren kan få fram kvalitativ information genom att be respondenterna att förtydliga och utveckla de svar som ges. Genom en semistrukturerad intervju ger vi även respondenterna möjlighet att besvara frågorna i egna termer även om metoden är mer strukturerad än fokuserade intervjuer vilket gör det möjligt att jämföra svaren (ibid.). Kritiken mot semistrukturerade intervjuer är att då vi utgår från våra frågor begränsar vi våra respondenters möjlighet att lyfta egna perspektiv (Aspers, 2007). Vårt val av semistrukturerade intervjuer ger oss dock möjlighet att jämföra hur våra respondenter svarar på våra frågor vilket gör materialet lättare att sammanställa och analysera. Förhoppningsvis blir även materialet mer relevant utifrån vårt syfte än om vi använt oss av öppna intervjuer där det kan bli svårare att jämföra svaren och att få svar som passar vårt syfte. Strukturerade

intervjuer valde vi bort då denna metod hade begränsat oss när det gäller att kunna ställa följdfrågor, ge respondenterna utrymme att påverka vad som framkommer i intervjun samt att kunna ändra ordning på frågorna som det passar vid intervjutillfället.

Vi inser att vi med vår närvaro under intervjuerna påverkar våra respondenter men anser att fördelarna, i form av att kunna tydliggöra samt ställa frågor om sådant som vi anser oklart, ändå gör en kvalitativ studie mer tillförlitlig med tanke på vårt syfte.

4.2. Avgränsning

Genom att enbart undersöka socialarbetares upplevelse av sitt arbete med barn och unga begränsas vår empiri av de subjektiva upplevelser som framgår. Vi har uteslutit dokumentanalys som metod även om en granskning av exempelvis forskning eller artiklar hade kunnat ge oss intressant kunskap om hur rapporteringen om barn och unga som far illa inom den sociala barnvården ser ut och vad som tas upp både inom massmedia och inom forskningen. Dessa perspektiv hade varit intressanta även om vi anser att just intervjuer med socialarbetare bäst stämmer överens med vårt syfte. Våra respondenter arbetar inom socialtjänsten, på olika stadsdelsförvaltningar, och vi är medvetna om att vår empiri eventuellt hade kunnat se annorlunda ut om vi hade intervjuat socionomer inom andra verksamheter. Det är dock inom socialtjänsten som mycket av det arbete som rör barn och unga utförs, och vi vill hålla oss inom endast en typ av organisation.

4.3. Urval

Vi har intervjuat elva socialarbetare som arbetar inom den kommunala sociala barnvården. Respondenterna representerar fyra olika stadsdelar i Malmö med en relativt jämn fördelning i antal respondenter per stadsdel. Tre av respondenterna arbetar som socialsekreterare med barn- och ungdomsutredningar varav en främst med yngre barn (0- ca 13 år), en främst med ungdomar (12-18 år) och en med både yngre barn och ungdomar. Tre av våra respondenter arbetar som socialrådgivare inom öppenvården med behandlingsarbete, samtliga är inriktade på familjer med barn upp till ca 12 år. Av våra respondenter arbetar även tre som familjehemssekreterare med uppgift att rekrytera, utreda och handleda familjehem samt för två av respondenterna även kontaktpersoner och kontaktfamiljer. En av våra respondenter

arbetar som sektionschef på en sektion för barn och ungdomar och arbetsleder en utredningsgrupp samt har personal- och budgetansvar. Slutligen arbetar en av våra respondenter som IoF- sekreterare (IoF står för Individ- och Familjeomsorg) med uppgiften att ansvara för den dagliga handledningen av samma arbetsgrupp som den respondent som arbetar som sektionschef. De två sistnämnda intervjuades vid samma intervjutillfälle. Samtliga respondenter är utbildade socionomer och de flesta har sedan sin examen arbetat med socialt arbete i omkring 20 år, erfarenheten ligger mellan 2,5 år till 29 år. När det gäller erfarenhet av arbetet med barn och unga ligger spannet mellan 2,5 år och 26 år, och på nuvarande arbetsplats med nuvarande arbetsuppgifter har våra respondenter arbetat mellan 1 år och 15 år.

Vårt kriterium när vi valde intervjupersoner var att de skulle arbeta inom den kommunala sociala barnavården med barn och unga. Vi tyckte även att det var viktigt att våra respondenter skulle arbeta inom samma kommun för att öka studiens trovärdighet samt att de skulle representera olika yrkesgrupper för att vi skulle kunna få en bredare bild av socialarbetares uppfattningar kring vårt valda ämne. Vi har inte haft för avsikt att göra jämförelser mellan de olika stadsdelarna även om vi har beaktat detta då vi analyserat vår empiri. Då vi sökte respondenter tog vi först kontakt med egna kontakter i en av stadsdelarna och fick då hjälp att sprida vårt informationsbrev på denna arbetsplats så att de som var intresserade själva kunde kontakta oss. Från början var vår avsikt att hålla oss till denna stadsdelsförvaltning men då vi inte kunde få ihop tillräckligt många respondenter där så ringde vi till de övriga tre stadsdelsförvaltningarna och fick på så sätt kontakt med övriga respondenter.

4.4. Intervjuernas genomförande

Innan vi intervjuade våra respondenter skickade vi ut ett informationsbrev (se bilaga 1) där vi presenterade oss själva, syftet med vår studie, vilken typ av frågor vi skulle ställa, ungefär hur lång tid vi behövde för intervjun samt att vi skulle använda oss av bandinspelning. Vi informerade även om anonymitet och frivillighet. Vid intervjuerna utgick vi ifrån en intervjuguide (se bilaga 2) även om vi inte strikt följde frågornas ordning och även kände oss fria att ställa följdfrågor för att bättre förstå respondenterna. Intervjuerna tog mellan en timme och en och en halv timme. Samtliga intervjuer inleddes med att vi påminde om det som stod i

informationsbrevet, informerade om rätt att när som helst avbryta sin medverkan, definierade vad vi avser med "den sociala barnavården" samt gav utrymme för respondenternas eventuella frågor. Två av våra respondenter intervjuades under samma intervjutillfälle, detta på deras initiativ. Nio av intervjuerna genomfördes på respondentens arbetsplats, ibland i samtalsrum och ibland på respondentens kontor. En av intervjuerna genomfördes i respondentens hem på respondentens initiativ. En av våra intervjuer spelades inte in på bandet på grund av tekniska problem, vår respondent var dock vänlig nog att ge oss chansen till en sammanfattande intervju vid ett nytt tillfälle så att intervjun ändå kunde komma med i vårt material.

Innan vi valde att spela in intervjuerna på band övervägde vi för- och nackdelar med detta. Bandinspelningar kan hämma respondenten under intervjun och transkriberingen är en långdragen process (May, 1997). Vi anser dock att fördelarna överväger då bandinspelning ger oss möjligheten att helt koncentrera oss på samtalet istället för att skriva under intervjun, utskriften av intervjuerna kan göra det lättare att klassificera olika intervjuavsnitt och underlättar jämförelser i materialet och vi förebygger risken att respondentens ord ersätts med våra egna (ibid.). Även Steinar Kvale (1997) menar att bandinspelning hjälper intervjuaren att kunna fokusera på ämnet för intervjun och dynamiken i intervjun. Vid varje intervjutillfälle informerade vi om syftet med bandinspelning och ingen av våra respondenter uppgav att de hade något emot att intervjun spelades in.

Anledningen till att vi valde att genomföra nio av de tio intervjuerna på respondenternas arbetsplatser var dels av bekvämlighetsskäl, det var lättare och mindre tidskrävande för respondenterna att träffa oss på sin arbetsplats, och dels på grund av att vi ansåg att det var passande att träffa respondenterna på arbetsplatsen då det är just deras arbete vi önskar inblick i. Vidare var vi båda närvarande vid intervjuerna för att kunna komplettera om den av oss som intervjuade glömde att ta upp något eller att följa upp något intressant. Tanken var även att det skulle underlätta för oss om en av oss var ansvarig för intervjun och kunde vara helt närvarande i samtalet, medan den andra ansvarade för bandinspelningen och kompletterande frågor. Pål Repstad (1999) menar att nackdelarna med att vara två som intervjuar är dels att det är resurskrävande och att intervjupersonen kan känna sig i minoritet. Att vi var två intervjuare innebär att våra respondenter kan ha känt sig i minoritet men då frågorna gällde deras yrkesroll och vi hade klara roller i intervjun så tycker vi ändå att styrkorna med att vara två övervägde.

4.5. Bearbetning och analys av empiri

Intervjuerna spelades in på band och transkriberades därefter ordagrant för att materialet skulle bli tillförlitligt. May (1997) menar som nämnts att transkribering är en långdragen process vilket vi håller med om, transkriberingen var tidskrävande men gjorde att vår empiri kändes väl genomarbetad. Vid transkriberingen skrev vi ut hummanden, skratt, pauser m. m då vi bedömde att de fyllde någon funktion eller mening, vilket oftast var fallet (jmf. Aspers, 2007). Transkriberingen ska enligt Aspers göras så snart som möjligt efter intervjun och vi har transkriberat intervjuerna inom en vecka. Att vi båda närvarande vid samtliga intervjuer underlättade bearbetningen av empirin då vi kunde diskutera våra tolkningar och uppfattningar kring vårt material (jmf. Repstad, 1999). Efter att vi läst igenom materialet kodade vi det efter teman som tydliggjordes vid läsningen och hade relevans för vår uppsats syfte (jmf. May, 1997). Därefter jämförde vi svaren utifrån dessa teman och kunde då urskilja intressanta likheter och skillnader. Vårt största problem under denna fas var att vi hade ett mycket omfattande material med många intressanta aspekter vilket gjorde det svårt att välja ut vad som skulle vara med i vår uppsats. Repstad (1999) menar att det är ett vanligt nybörjarproblem att vara alltför lojal gentemot informationsmaterialet och känna en plikt att återge allt som informanterna har sagt. Vi har försökt undvika att drunkna i detaljer och snarare vara trogna vårt syfte med uppsatsen, även om det har varit svårt att välja bort material.

Vi analyserade vår empiri utifrån våra teoretiska utgångspunkter, alltså Lipskys teori om gräsrotsbyråkrater samt tidigare forskning inom vårt ämne. Teorin och den tidigare forskningen användes för att tolka det våra respondenter uttryckte och skapa en förståelse för detta. I vår resultatredovisning och analys har vi valt att göra våra intervjupersoner så anonyma som möjligt, bland annat genom att inte redovisa respondenternas kön och ålder. Dessa uppgifter var överhuvudtaget inget som vi frågade om under intervjuerna då det inte kändes relevant för vårt syfte med uppsatsen. Vi har även valt att undvika att citera våra respondenter då de berättat om klienter, denna information har vi främst använt för vår egen förståelse. Anledningen till att vi uteslutit dessa exempel på bland annat i vilka situationer barn och unga kan fara illa beror främst på att den information exemplen gav kom med genom andra och bättre citat.

4.6. Resultatens tillförlitlighet, trovärdighet och relevans

Då arbetet inom den sociala barnvården är ett vanligt ämne både inom forskning och inom massmedia anser vi att det är både intressant och viktigt för oss som framtida socionomer att även få socialarbetares bild av sitt arbete. Vi har som studenter vid flera tillfällen stött på diskussioner om huruvida det är möjligt att hålla sig inom lagens ramar för arbetet med barn och unga med de resurser som finns och anser det relevant att fråga socialarbetare själva om deras syn på detta. En stor del av den kritik som vi sett riktas mot socialtjänsten handlar om just ärenden som rör barn och unga och det är därför vi har avgränsat oss till att enbart intervjua de socialarbetare inom socialtjänsten som arbetar med barn och unga. Våra intervjuer har skett i det samspel som skapas i samtalssituationer, och vi vill därför påpeka att vi är medvetna om att vi med vår närvaro påverkar de vi samtalar med och att vi själva blir påverkade av våra respondenter. Vi anser dock att det som kommer ur ett sådant samspel är intressant och att det är omöjligt att förhålla sig helt neutral i ett samspel. Vår intervjumall och att vi båda var närvarande vid samliga intervjuer hjälpte oss dock att hålla oss till syftet med vår uppsats och de frågor vi ville ha svar på. Vi tror att det faktum att vi är två kan öka uppsatsens tillförlitlighet och trovärdighet, både gällande intervjutillfällena och att vi tillsammans har valt bland och tolkat vårt insamlade material.

I vår intervjumall har vi undvikit ledande frågor och försökt att ha så öppna frågor som möjligt för att inte påverka våra respondenter i onödan. Vi är medvetna om att våra frågor färgas av den förförståelse vi har med oss och att våra formuleringar påverkar hur våra respondenter besvarar frågorna. Vi har försökt att ge frågorna den bredd som behövs för att kunna besvara våra frågeställningar. Vidare har vi tolkningsföreträde då vi valt vad vi ska belysa utifrån vår empiri, vårt urval i empirin är selektivt utifrån vad som passar vårt syfte med uppsatsen. Det urval vi gjort fokuserar vissa aspekter och väljer bort andra och vi är medvetna om att den tidigare forskningen och vår förförståelse påverkar resultatet (jmf. Aspers, 2007). Den tidigare forskningen kommer dock hjälpa oss att förstå vår empiri och utan den hade uppsatsen präglats av våra egna antaganden vilket vi vill undvika (ibid.). Vad vi väljer att använda i den tidigare forskningen beror dock på vad som framkommer i vår empiri vilket innebär att vi inte i förhand har bestämt vilken vinkling vårt arbete kommer ta.

Vi har försökt att öka tillförlitligheten och trovärdigheten genom att citera våra respondenter och ge läsaren en chans att själv bilda sig en uppfattning. Genom att vi tillsammans har gått

igenom intervjuerna, kodat dem och analyserat dem utgår analysen inte från en enskilds perspektiv vilket kan göra våra resultat mer tillförlitliga. Gällande generaliserbarhet så menar vi inte att våra resultat är giltiga som en allmän bild. Vi avser istället att belysa hur vissa socialarbetare tänker kring vårt ämne och undersökningen är således giltig för dem även om resultaten inte är generaliserbara då våra resultat enbart grundar sig på tio kvalitativa intervjuer med elva socialarbetare. Validitet handlar enligt Kvale (1997) om huruvida vi undersökt det vi skulle undersöka vilket vi anser att vi har gjort även om vissa delar blivit större än andra då vi försökt vara både vår empiri och vårt syfte trogna.

4.7. Arbetsfördelning

I arbetet med denna uppsats har vi valt att skriva det mesta tillsammans, och vid de tillfällen någon av oss har skrivit något själv så har den andra alltid tagit del av texten och gjort tillägg. Vi har fört en kontinuerlig diskussion om allt vi skrivit. Viss läsning har delats upp även om vi har varit noga med att sedan redovisa det vi läst för varandra och välja ut vad vi anser relevant i samråd. Vi ansvarar båda för uppsatsen i sin helhet och har gemensamt skrivit och utformat den.

5. Etiska överväganden

Då en av oss har gjort sin praktik inom en av de stadsdelsförvaltningar där vi intervjuat har vi redan en bild av arbetet där. Intresset för ämnet vi valt har delvis väckts under praktiktiden vilket innebär att vi redan har en viss förförståelse för det vi vill undersöka. Då vi inte anser oss ha några färdiga svar på våra frågeställningar menar vi dock att vår förförståelse inte kommer att påverka resultatet av undersökningen i någon större utsträckning. Vi har även intervjuat socialarbetare från fyra olika stadsdelsförvaltningar varav tre är förvaltningar som vi inte har någon tidigare relation till. Att vi dessutom var två vid intervjutillfällena begränsar risken att den relation en av oss har till fältet påverkade vad som framkom under intervjuerna.

Kvale (1997) påpekar att det är viktigt med informerat samtycke, intervjupersonerna ska delta frivilligt och veta syftet med undersökningen. Våra respondenter informerades om att vi skriver en uppsats som kommer att läsas av andra och vilket ämne vår uppsats handlar om. Vi

kommer att ge våra respondenter möjlighet att själva ta del av vår uppsats efter att den examinerats och färdigstälts. Respondenterna har frivilligt gått med på att intervjuas och vi har även informerat dem om att de när som helst kunde välja att avbryta sin medverkan eller avbryta intervjun. Kvale (1997) betonar även vikten av konfidentialitet, att privata data som kan identifiera intervjupersonerna inte redovisas. Vi har informerat våra respondenter om att de är anonyma vilket innebär att vi inte skriver ut namn eller andra personliga uppgifter som kan användas för att identifiera enskilda personer. Vi skriver inte heller ut inom vilken stadsdel de arbetar. Bandinspelningarna och transkriberingarna har förvarats säkert och förstörs efter vår examination. Vi kommer inte att använda vår empiri i några andra sammanhang eller i andra syften än de vi delgivit våra respondenter.

Vi har tänkt på risken att kränka de personer vi intervjuar och vi har begränsat oss till att intervju våra respondenter om deras arbete och yrkesroll. Även om våra frågor kan uppfattas som känsliga så anser vi att vi genom att intervju tjänstmän minskar risken för kränkning på ett personligt plan. Våra respondenter har även haft möjlighet att välja sina svar eller att inte svara på frågor. Det är viktigt för oss att redovisa den kritik vi fått vid två intervjuer och därför kommer vi att göra det här. En av våra respondenter tyckte att det var svårt att svara på vissa frågor då begreppet "barnavård" är för brett, varje barn eller ungdom är en individ och därmed tyckte respondenten att det är fel att de "klumpas ihop". Vidare menade samma respondent att forskningen angående placeringar inte är aktuell och relevant då undersökningarna enligt respondenten gjorts på barn som placerades på 70- och 80- talet när det enligt respondenten ändrats mycket sedan dess både inom barnavården och i samhället. En annan av våra respondenter motsatte sig att vi pratade om barn och unga som far illa inom den sociala barnavården då de i första hand far illa i sin hemmiljö eller andra miljöer och inte av tjänstemännen. Båda dessa respondenter svarade dock utförligt på våra frågor. Vi vill poängtera att vi är medvetna om att utgångspunkten för de barn och unga som är aktuella inom den sociala barnavården i de flesta fall är att de far illa i andra miljöer, även om vårt intresse i denna uppsats riktar in sig på just den sociala barnavården. Vårt intresse handlar även om den sociala barnavården i stort även om det givetvis hade varit intressant att prata om mer specifika grupper av barn och ungdomar. I övrigt har våra respondenter inte framfört kritik, varken angående våra intervjufrågor eller angående vårt ämne i stort.

6. Resultat och analys

Vi kommer att redovisa vår empiri tillsammans med tidigare forskning efter teman som framgick under våra intervjuer. De fyra övergripande teman som vi kommer att utgå ifrån i vår redovisning är: Socialtjänstlagen, Svårigheter för arbetet, Förutsättningar för arbetet samt Barn och unga som far illa. Våra underrubriker till dessa teman är följande: Socialtjänstlagen som bibeln, Mellan tvång och frivillighet, Domstolsväsendet vs Socialtjänsten, Föräldrar före barn?, Resurser eller brist på dem, ”Pest eller kolera”, Att reflektera och samarbeta, Forskning vs Fingertoppskänsla, Den sociala barnvården i media, Placeringar, Att se och höra samt Gränser flyttas. Varje tema inleds med tidigare forskning, därefter presenterar vi det som framgått i vår empiri för att slutligen analysera empirin med hjälp av den tidigare forskningen och vår teori. Våra respondenter benämns ”R” och en siffra, varje siffra står för en respondent.

6.1. Socialtjänstlagen

6.1.2. Socialtjänstlagen som Bibeln

Lundström (1993) menar att barnvården kan betraktas utifrån bland annat lagstiftning och det praktiska arbetet. Mycket forskning menar dock att lagstiftningen inte nödvändigtvis behöver ha med det praktiska arbetet att göra. Sunesson (1981) menar att de mål som finns för verksamheter inom socialt arbete inte alltid stämmer överens med det faktiska arbetet utan att dessa mål istället är en ambition eller en påstådd ambition för att påverka sociala problem. Även Andersson (2007) menar att socialtjänstlagens intentioner och det faktiska arbetet inte alltid går ihop och att detta ger socialarbetare ett stort handlingsutrymme. Johansson (1992) menar dock att dessa ibland verklighetsfrämmande mål behövs för att organisationen ska få legitimitet. Socialarbetares handlingsfrihet begränsas av organisationen som sätter ramarna för arbetet även om gräsrotsbyråkraterna gör individuella tillämpningar av generella regler och direktiv i kontakten med klienter. Enligt Johansson (1992) arbetar gräsrotsbyråkrater med mål som inte är stabila, endimensionella eller entydiga. Hollander (2006) menar att socialtjänstlagen som ramlag ger stort utrymme för tolkningar och Pettersson (2000) tar upp svårigheterna att arbeta efter en lag med motstridiga intressen. Johansson (1992) menar dock

att handlingsfrihet är nödvändig för att kunna utföra arbetet även om organisationen genom att sätta ramarna för arbetet kan begränsa handlingsfriheten. I kontakten med klienter kan ändå gräsrotsbyråkraterna göra individuella tillämpningar av generella regler och direktiv (Johansson, 1992). Andersson (2007, 1991) menar att socialarbetare har en svår uppgift i att bedöma var gränsen går för vad som är acceptabelt och ”normalt” när det gäller barn och ungdomar och deras förhållanden.

Några av våra respondenter önskade mer tydlighet och vägledning i lagen då det skulle underlätta för avvägningar och beslut även om vissa också tog upp svårigheter med en mer konkret lag, exempelvis att det skulle minska utrymmet för deras egna bedömningar och att andra myndigheter skulle kunna ställa krav på den sociala barnvården som inte alltid skulle kunna uppnås. Våra respondenter betonade även att lagen ger mycket stort utrymme för tolkningar.

R11: Nej socialtjänstlagen är som Bibeln, man kan tolka den hur som helst, nej men faktiskt alltså man kan göra det och jag tror att alla som jobbar inom socialtjänsten gör det också därför det är inga klara och tydliga direktiv.

Många av respondenterna menar att lagen är bra som ambitionsnivå, men att det ändå är bedömningsfrågor i enskilda ärenden. Vad som är tillräckligt goda förhållanden för ett barn är kanske inte det för ett annat. De flesta menade att lagen inte är så närvarande i arbetet men att den finns någonstans, ”i ryggmärgen”, ändå. Vissa sa sig arbeta med lagen men de flesta använde sig knappt av den alls, speciellt inte de som arbetar med behandling, vilket är förståeligt då lagen mer rör utredningsarbetet. Vidare framgick att kommunens budget kan påverka hur lagen tolkas, tolkningen anpassas efter verkligheten.

R10: [...] tyvärr så är det så att kommunernas budget ibland styr tolkningen av socialtjänstlagen, det handlar inte om att man snålar in eller att man inte vill barnens bästa men att det är den verkligheten kommunen lever i som vi tjänstemän också finns under, att vi har en särskild pengapåse som ska räcka till ett visst antal barn och deras behov.

Vi kan se att forskningen och vad respondenterna uttryckte stämmer bra överens, handlingsutrymme behövs för att utföra arbetet men lagen upplevs ibland ge ett alltför stort utrymme för tolkningar. Tolkningen i sin tur beror bland annat på vilka organisatoriska förutsättningar som finns. Då handlingsutrymmet begränsas av organisationens ramar påverkas gräsrotsbyråkratens tolkningsmöjligheter också av organisationen (jmf. Swärd &

Starrin, 2006). Behövs lagen som mål för de professionella eller är den bara ett medel för att få legitimitet då den är för otydlig för att använda? Sammanfattningsvis så verkar inte lagen vara det som styr arbetet och de beslut som fattas trots att den kan finnas närvarande för vissa socialarbetare, speciellt på ledningsnivå.

6.1.3. Mellan tvång och frivillighet

Hollander (2006) menar att socialarbetare i sitt arbete måste förhålla sig både till samhällets normer om vad som anses vara ett acceptabelt liv för människor, och till människors rätt till integritet och självbestämmande. Enligt Andersson (2007) är socialsekreterares svåra uppgift att bedöma när barns hemförhållanden inte bara passerar gränsen för det ”normala” utan också gränsen för det acceptabla, då detta bygger på omgivningens värderingar. Socialsekreteraren förväntas ingripa då barn anses vara i fara utifrån de värderingar som finns i samhället samtidigt som hon/han inte ska ingripa för mycket då frivillighet är viktigt inom det sociala arbetet (Andersson, 1991).

Flera av våra respondenter tog upp en önskan om något slags mellantvång då de upplever det svårt att ibland hjälpa barn och ungdomar på grund av de omfattande kraven på frivillighet. I denna gråzon mellan tvång och frivillighet menade flera att de får vänta tills det är riktigt illa innan de kan handla. Det är även svårt att avgöra när det är tillräckligt illa för att använda tvångsåtgärder.

R3: Rätt ofta så tycker jag att inom lagstiftning så saknar vi något slags liksom mellantvång [...] Nej alltså mer att kunna tvinga till insats, alltså det är inte så illa så att vi kan omhänderta barnet men det är så illa så att du måste ta emot hjälp. [...] Sen kan man ju fundera vidare över det liksom vad skulle man nå för förändring [...].

R1: Å ena sidan är vi satta att skydda barnet i det här samhället, alltså det är vår uppgift att se till att de har ett fullgott skydd. Och när vi försöker göra det så fungerar inte det därför att det inte finns en lagstiftning som vi kan hänvisa till. Så det är många barn som vi får släppa, som har det förfärligt, faktiskt. Men som inte uppfyller de här LVU-mässiga grunderna alltså. Det är ju hemskt.

I vår empiri framgår att barn och unga ibland kan fara illa i väntan på tillräckliga grunder för tvångsåtgärder. Det finns motstridiga normer i samhället då både rätt till integritet och självbestämmande är viktigt samtidigt som barn och unga inte ska fara illa. Då

gräsrotsbyråkrater inte kan använda sig av ett mellantvång inom de organisatoriska ramarna som finns, så begränsas deras möjlighet att hjälpa (jmf. Lindquist & Nygren, 2006; Svensson, 2008). Socialarbetare måste ständigt förhålla sig till dessa motstridiga normer och verkar sakna vägledning i dessa svåra avvägningar. Nyttan med mellantvång ifrågasätts dock av vissa respondenter. Kan barn och unga hjälpas genom tvång och skulle socialarbetare vara hjälpta av att ha fler möjligheter till tvångsåtgärder? Ett mellantvång skulle kunna innebära att man lättare kunde tvinga föräldrar att låta barnavården vara en del av familjens liv men samtidigt behöver kontakt med den sociala barnavården inte innebära positiva förändringar för barnen och de unga.

6.2. Svårigheter för arbetet

6.2.1. Domstolsväsendet vs Socialtjänsten

Hindberg (2007) menar att företrädare för den sociala barnavården inte i förväg kan veta om en ansökan om tvångsvård ska bifallas. Om ansökan inte bifalls så blir det svårt att fortsätta arbeta med familjen då ett avslag i Länsrätten innebär att endast frivilliga insatser kan bli aktuella. Därför undviker ofta företrädare för den sociala barnavården att ansöka om tvångsvård så långt det är möjligt (Hindberg, 2007).

Många socialsekreterare anser att det finns en okunskap inom rättsväsendet angående barn och unga (Ponnert, 2007). Socialsekreterare anpassar sig ofta efter rättsystemet och dess beviskrav istället för att förlita sig på sin yrkeskompetens, som länsrätten kanske inte förstår eller kan misstolka, och tycker samtidigt att det är svårt att förutse länsrättens beslut. Enligt Lipsky är detta en del av gräsrotbyråkratens dilemma, att inte kunna kontrollera serviceutfallet då de inte styr över hela vårdkedjan (i Ponnert, 2007).

Några av våra respondenter tog i likhet med forskningen upp att socialsekreterare ofta väntar länge med att ansöka om tvångsvård. Vissa respondenter väntar på grund av att de tror sig veta ungefär hur länsrätten beslutar, medan andra väntar för att de inte vet.

R6: [...] det vet man ju ungefär vad som kommer att hålla i Länsrätten och det här är inte lönt att ansöka om för det kommer aldrig att gå även om man märker att barnen far illa så är det inte tillräckligt illa för att man ska kunna gå in med tvångsåtgärder [...].

Vidare menar en av våra respondenter att socialsekreterare ofta tycker att de behöver mer information för att eventuellt kunna göra en ansökan om tvångsvård som kommer hålla i länsrätten. Detta är enligt respondenten ett farligt resonemang då de bedömningarna ska göras av rätten och inte av socialarbetaren själv. Ett flertal av respondenterna tog även upp den bristande kunskap som de anser att jurister har om den sociala barnavården samt om barn och ungdomar och deras behov.

R7: [...] och det handlar om att tjänstemän inom domstolarna inte, eller ja jurister, inte har kunskapen om barnen som vi har, att de kan vara väldigt okunniga så att (paus) uppenbart brister i det, i förståelsen kring vad våra utredningar säger, att man inte kan ställa sig bakom våra beslut.

Vissa av respondenterna tog precis som Hindberg (2007) upp konsekvenserna av ett avslag i Länsrätten och menar att då ett LVU inte går igenom i Länsrätten blir det ofta svårt att fortsätta arbeta med familjen. Samma familjer brukar enligt en respondent ofta återkomma och då har barnen varit med om mycket mer och kan ha svårt att lita på vuxna för att de inte fick hjälp tidigare.

Både i forskning och i vår empiri framgår motsättningar mellan företrädare för den sociala barnavården och företrädare för rättsväsendet. Dessa motsättningar kan påverka barn och unga, både vid ett avslag och då socialsekreterare väntar för länge med att ansöka om tvångsvård. Denna ibland skadliga väntan verkar grunda sig i att socialarbetare är rädda att de helt ska förlora kontakten med familjen och insynen i barnets liv. Att socialarbetare som gräsrotsbyråkrater inte kan kontrollera hur ärenden behandlas inom rättsväsendet gör att de hamnar i ständiga dilemman (jmf. Ponnert, 2007). Är det så att socialsekreterare väntar med att ansöka om tvångsvård på grund av att de inte litar på rättsväsendet? Eller kan det vara så att det ofta beror på att placeringar är resurskrävande, att det inte ser bra ut med varken många placeringar eller många avslag och att placeringar inte alltid behöver vara bra för barnet/ungdomen?

6.2.2. Föräldrar före barn?

Samhället har enligt Hindberg (2007) stora förväntningar på att socialtjänsten ska kunna förhindra att barn och unga far illa och att gripa in när de gör det, men då föräldrar inte samtycker till insatser ger lagen få verktyg. Här finns det ett glapp mellan socialtjänstens ansvar och möjligheterna att faktiskt ta detta ansvar vilket leder till frustration både hos

samarbetspartners och hos allmänheten. Även de som representerar socialtjänsten kan bli frustrerade då de inte kan hjälpa barnet/ den unge trots att de ser ett behov. Om det inte är så allvarligt att tvångsinsatser kan vara motiverat så är det vårdnadshavarna som bestämmer om barnet/ ungdomen ska få någon hjälp från socialtjänsten genom frivilliga insatser (Hindberg, 2007). Även Andersson (1995) menar att relationen mellan föräldrar och socialarbetare ibland kan få en avgörande betydelse för beslut. Andersson (1996) skriver att socialnämnden alltid har ansvar för att inleda en utredning om det finns tecken på att de behöver ingripa för att skydda ett barn eller en ungdom, detta gäller oavsett vad föräldern anser. En förälders rätt till integritet kommer således alltid efter ett barns behov av skydd (Andersson, 1996).

Majoriteten av respondenterna menade att det är svårt att hjälpa barn som inte nått en ålder då de kan få hjälp utan föräldrars samtycke, på grund av att föräldrar har rätt att tacka nej till kontakt med barnavården om inte grunder för tvång föreligger. En respondent menar att detta gör att socialarbetare ibland tvingas agera då pressen är stor, även om ett samarbete kanske hade gjort att man kunde undvika placeringar där barn ibland far illa. En annan respondent påpekar att mycket mer hade kunnat göras för barnen om föräldrarätten inte var så stark.

R11: [...] barnperspektivet i all ära men om föräldrarna inte vill så kan vi inte göra något, nej, och det tycker jag media borde skriva om när de säger att vi inte gör någonting. Vi kan inte för föräldrarna medverka inte, de vill inte, de samtycker inte. Men det är aldrig någon journalist som skriver om det nej för i så fall skulle vi kunna göra betydligt mer.

Vidare framkommer att socialsekreterare under en utredning ibland tvingas ta beslut enbart utifrån referenssamtal då föräldrar inte vill medverka. Enligt en annan respondent kan socialarbetare även överidentifiera sig med föräldrar. Barn kan exempelvis fara illa i öppenvårdsbehandling där fokus ofta ligger på föräldern och att frivilligt hjälpa till förändring vilket gör att barnets behov inte blir helt synliga.

Andersson (1996) menar att barns behov av skydd går före föräldrars rätt till integritet. Detta gäller förvisso när det gäller att inleda en utredning, men vår empiri visar att en utredning inte behöver betyda att barnet skyddas, då föräldrar inte kan tvingas till att delta i utredningen. Den frivillighet som eftersträvas kräver att socialarbetaren kontinuerligt samarbetar med och motiverar föräldrarna vilket gör att det ofta är föräldrar som hamnar i fokus, inte barnet. Detta gör att det föräldrafokus som socialarbetare måste ha, för att förhindra att barn och unga far

illa, faktiskt kan ge motsatt effekt. Finns den tid som behövs för att motivera föräldrar till att delta i en utredning eller till frivilliga insatser?

6.2.3. Resurser eller brist på dem

Socialtjänsten påverkas enligt Hasenfeld av bland annat att omgivningen ofta är mer intresserad av pengarna, än det arbete man får för pengarna och vad arbetet resulterar i (i Larsson & Morén, 1988). Hasenfeld beskriver två sorters förändringar, den symboliska och den verkliga. Till skillnad från den symboliska förändringen så måste organisationen se till att ändra på maktfördelningen och se till att det finns resurser om de ska göra en verklig förändring (ibid.). Även Lundström (2000) betonar hur de ekonomiska ramarna påverkar det sociala arbetet och Pettersson (2000a) menar att möjligheterna att arbeta på ett etiskt försvarbart sätt inom socialtjänsten beror bland annat på ekonomiska resurser. De flesta socialsekreterare hävdar enligt Claezon (1987) att de, på grund av olika hinder, inte har möjlighet att genomföra barnavårdsarbetet på ett för dem tillfredsställande sätt. Hindren sägs främst vara hög arbetsbelastning och tidsbrist (Andersson, 2007, Claezon, 1987). Hindberg (2007) menar att det i många kommuner upplevs svårt att rekrytera personal med erfarenhet och att det är vanligt med hög personalomsättning inom den sociala barnavården.

Många av våra respondenter menar att en hög personalomsättning gör att det blir svårt att hinna bygga relationer med klienterna och ha en kontinuitet i arbetet, vilket är en förutsättning för förändringsarbete. Vidare tar respondenterna upp svårigheterna med att många utredare saknar erfarenhet då det är svårt att rekrytera erfaren personal till utredningstjänsterna. Arbetsbelastningen och en ibland bristande introduktion och handledning gör det svårt för de nya att göra ett bra arbete. Samtliga respondenter som arbetar inom familjehemsvård och med utredningar upplever att tid ofta är en bristvara medan respondenterna som arbetar inom öppenvård känner att de har en lagom arbetsbelastning och tid att bygga relationer.

R6: För att det är ju inte bara att lägga undan hälften av sina ärenden och säga att det här hinner jag inte med för så fungerar det ju inte, det är ju inte så att politikerna kommer in och handlägger då [...].

R10 och R11 menar att budgeten inte är realistisk om man ser till de behov som finns och de flesta respondenter menar att den sociala barnvården skulle behöva större ekonomiska resurser, för att till exempel anställa mer personal.

I våra intervjuer har det tydligt framgått att de respondenter som arbetar med behandling inom öppenvården upplever sig ha mer tid för sitt arbete och mindre problem med hög personalomsättning. Vår empiri överrensstämmer med tidigare forskning och visar att det behövs mer tid för att hinna bygga relationer och ha en kontinuitet, men att möjligheterna till detta även är beroende av att personal stannar kvar inom organisationen. Det krävs dock ekonomiska resurser för att kunna anställa personal och därmed minska arbetsbelastningen så att personalen får mer tid för sina klienter. Det verkar finnas mest resurser för att uppnå verkliga förändringar inom öppenvården, även om vi ser dessa möjligheter inom andra delar av den sociala barnvården (jmf. Larsson & Morén, 1988). Vidare finns en koppling till den konflikt Lipsky talar om, mellan personligt och organisatoriskt beteende, som gräsrotsbyråkrater ofta hamnar i (i Johansson, 1992). Våra respondenter känner ibland att organisationen, och de begränsade resurser som finns inom organisationen, påverkar vad de kan göra för barn och unga. Deras ambitioner verkar ofta vara större än vad som organisatoriskt sett är möjligt att göra.

6.2.4. ”Pest eller kolera”

Humlesjö (1997) nämner att det kan vara svårt för den enskilde socialsekreteraren att följa de anvisningar lagarna ger, och vad överordnade och politiker kräver, då det saknas resurser för att utföra det som är etiskt försvarbart. Ibland finns det enligt Humlesjö bara dåliga alternativ att välja mellan och då får socialsekreteraren välja det som ger minst skada, och det som är mest etiskt försvarbart (Humlesjö, 1997).

Ett par av respondenterna menar att det inte är entydigt vad som är bra för ett barn och att alternativen ofta är ganska dåliga. Två respondenter menar dessutom att de begränsade resurserna gör att man ibland får prioritera mellan pest och kolera.

R4: Och sedan ibland så gör socialtjänsten val som ändå inte blir bra, och man vet ju också att vissa val inte är särskilt bra det vet vi ju med ungdomsvården till exempel att det kanske inte, att man kanske ändå blir kriminell så att säga i framtiden men att man då i det valet hade att välja på två dåliga alternativ, antingen att barnet eller ungdomen fick stanna hemma i den här miljön som den var i eller att man placerar den på en institution där man faktiskt har rätt stora

kunskaper och att det kanske inte leder till jättebra saker, man väljer mellan pest och kolera och det är väldigt svåra val [...].

Både den tidigare forskningen och vår empiri indikerar att det är svårt att arbeta på ett sätt som kan kännas etiskt försvarbart. Det tycks vara så att socialarbetare ibland får välja insatser för att visa att man gör någonting även om socialarbetaren i förväg vet att insatsen inte nödvändigtvis hjälper barnet eller ungdomen. Därför måste socialarbetare ibland välja mellan pest och kolera, och hoppas på att utfallet blir bra i slutändan. Än en gång ser vi en diskrepans mellan vad socialarbetare förväntas göra och vad de upplever att de kan göra, men att något ändå måste göras för att den sociala barnavården ska kunna behålla sin legitimitet. Vi ser även starka kopplingar till uppfattningen om bristande resurser då det krävs tid för att utveckla arbetet och exempelvis hitta nya alternativa insatser. Frågan är dock om det finns insatser som skulle vara bättre och samtidigt ekonomiskt möjliga? Kanske är barn och unga som far illa ett så komplext problem att samhället inte kan hjälpa i alla fall, oavsett resurser och insatser.

6.3. Förutsättningar för arbetet

6.3.1. Att reflektera och samarbeta

För att en gräsrotsbyråkrat ska kunna bygga en nära och varaktig relation till sin klient krävs enligt Johansson (1992) tid och personella resurser, något som inte går ihop med organisationers krav på effektivitet och snabbhet i handläggningen. Hindberg (2007) menar att den höga arbetsbelastningen inom den sociala barnavården leder till att man bland annat inte alltid hinner diskutera med och samarbeta med kollegor eller andra myndigheter och reflektera. Då de ärenden man arbetar med ofta är komplexa så är tid för diskussion och reflektion av stor vikt (Hindberg, 2007).

Det har blivit allt mer uppenbart att de aktörer som iakttar att ett barn börjar uppvisa problem, behöver samordna sina insatser för att hjälpa barnet och familjen och att hjälpen ska ges så tidigt som möjligt (SOU 2005:81). Lundström och Sunesson (2006) menar dock att samarbete med andra professioner kan vara svårt då det kan uppstå konkurrens i hur man ska handla i förhållande till klienter, och här kan socialarbetare känna att de har för lite professionell autonomi. Svårigheter uppstår även i samverkan med andra organisationer

såsom skola eller daghem som kräver att socialtjänsten griper in vid misstankar om missförhållanden (Claezon, 1987). Sundell och Egelund (2002) menar att samarbete tycks styras mer av administrativa krav än av omsorg om klienten/klienterna.

I vår empiri framkom att samarbetet med andra myndigheter fungerar mer eller mindre bra inom olika stadsdelar. Svårigheterna i samarbetet är främst att representanter från olika myndigheter har skilda synsätt och utgångspunkter gällande barn och unga, arbetar på olika sätt och har olika mycket kunskap om barn och ungas situation.

Flera respondenter betonar vikten av att ha tid och utrymme för reflektion vilket R1 menar kan bli svårt om man är överbelastad med ärenden. Att detta utrymme inte alltid finns bidrar enligt R1 till utbrändhet vilket i sin tur bidrar till hög personalomsättning. De respondenter som arbetar inom öppenvården med behandlingsarbete berättade att deras behov för att kunna göra ett gott arbete, exempelvis tid för reflektion och goda arbetsförhållanden, finns i deras arbete. R10 (som inte arbetar inom öppenvården) tror att de som jobbar med behandlingsarbete har mer utrymme att skapa en relation till klienterna vilket R10 anser vara bra då det är där förändringen ska ske, medan man i utredningar mer ska arbeta med kartläggning. R7 som arbetar inom familjehemsvården menar att det sällan finns tid att gå igenom ärendet ordentligt med sin medhandläggare då det alltid är någon som är stressad. Hade den tiden funnits så tror R7 att man ganska snabbt och lätt hade kunnat komma fram till andra slutsatser.

Precis som när det gäller resurser kan vi se att socialrådgivarna inom öppenvården är mer nöjda med hur mycket utrymme de har för reflektion. Även om det är bra att dessa resurser och möjligheter finns inom öppenvården, då det oftast är här förändringsarbetet ska ske, så funderar vi över de barn och unga som inte blir aktuella inom öppenvården. Om föräldrarna inte samtycker till insatser så är det bara under utredningstiden som socialsekreterare kan försöka hjälpa barnet eller ungdomen och således behövs resurser och tid för eftertanke även hos socialsekreterarna där detta, som framgick i intervjuerna, är en bristvara. Om denna tid fanns till socialsekreterarnas förfogande skulle det möjligtvis vara lättare att fatta väl övervägda beslut och ha tid att bygga en nära och varaktig relation till sin klient (jmf. Johansson, 1992). Lundström och Sunesson (2006) menar att socialarbetare ibland kan känna att de saknar professionell autonomi i samarbetet med andra myndigheter men detta är inte något som varit framträdande i vår empiri. Däremot har vi märkt av att samarbete kan vara

svårt när olika myndigheter har olika utgångspunkter och våra respondenter kan ibland känna en frustration över att inte bli förstådda av andra myndigheter.

6.3.2. Forskning vs Fingertoppskänsla

Socialarbetarens arbete går enligt Levin (2008b) ut på att känna, tänka, tala och handla å samhällets vägnar. Lagar, vetenskaplig kunskap och professionsetik ger enligt Levin (2008b) inte tillräckligt stöd för att minska osäkerheten i beslutsfattandet vilket gör tolkandet av samhällets värderingar nödvändigt i arbetet. Enligt Ponnert (2007) har debatten om socialtjänsten de senaste åren handlat mycket om kvalitetssäkring och kompetensutveckling och en strävan efter en mer evidensbaserad eller kunskapsbaserad socialtjänst med grund i vetenskap. Det finns dock kritiker som menar att socialt arbete inte är en verksamhet där möjlighet till prognoser alltid finns och att resultaten är svåra att mäta och förutse på ett bra sätt på grund av att arbetet även handlar om en relationsberoende process (ibid.). Sundell och Egelund (2002) pekar på en studie där det framkommit att beslut som tas inom den sociala barnvården sällan styrs av regler eller lagtext utan snarare personliga ställningstaganden. Olsson (2007) skriver om ”naiva teorier” i socialt arbete vilket handlar om att socialarbetare, när de väljer handlingsalternativ i mötet med klienter utgår från föreställningar om sig själva, andra människor och omvärlden i stort. Socialarbetarens praktiska arbete kan alltså inte enligt Olsson (2007) förstås utifrån deras professionella kompetens, politiska direktiv, den juridiska grunden för deras arbete eller arbetsuppgifternas karaktär.

Socialarbetaren anpassar sig enligt Ponnert (2007) efter omvärlden och andra organisationer för att undvika legitimitetskriser, snarare än att fatta beslut baserade på egen professionell kunskap. Humlesjö (1997) menar att det inte finns tillräckliga kunskaper om vilka metoder som är effektiva i socialt arbete. Länsstyrelsernas granskning (2008) visar dock att barnutredningar överlag blivit bättre vilket kopplas samman med handläggnings- och dokumentationssystemet BBIC.

Ett par av respondenterna uttryckte att magkänsla och fingertoppskänsla är viktigt i det sociala arbetet och kommer behövas även då man försöker arbeta efter evidensbaserade metoder. Detta är, enligt vissa respondenter, ändå de bedömningar man är utbildad för att göra och bör kunna ta ansvar för att göra.

R5: [...] det är mycket intuition, erfarenhet, känsla om det känns rätt, känns bra, alltså väldigt mycket, det är det viktigaste men jag tror som yngre kanske som nyanställd så behöver man mycket mer kanske av det skrivna ordet också.

Ytterligare ett par respondenter efterfrågade mer forskning om vilka insatser och metoder som kan vara bra i deras arbete, och flertalet respondenter såg det som viktigt att ta del av forskningsresultat. Många respondenter, speciellt de som arbetar med utredningar, ser stora möjligheter till förbättrade utredningar och ett tydligare barnperspektiv då BBIC håller på att implementeras, även om tidsbristen försvårar implementering och användning av det nya verktyget.

R6: Nu har vi ju fått in det här med BBIC och det är ju väldigt lovande känns det som, det ska ju, det kommer ju ge fantastiska utredningar på ett helt annat sätt men frågan är ju hur man ska hinna med, det är ju den frågan man ställer sig.

Vår empiri visar att socialarbetare ofta utgår från fingertoppskänsla och magkänsla i sitt arbete samtidigt som de efterfrågar mer forskning. Trots denna efterfrågan ser vi dock att socialarbetare tycker att det är viktigt med handlingsutrymme (jmf. Johansson, 1992). Att få använda sig av magkänsla och fingertoppskänsla i sitt arbete tolkar vi som ett behov av att få använda de kunskaper som de fått genom både erfarenhet och utbildning. Handlar efterfrågan av evidensbaserade metoder om kompetensutveckling, eller handlar det om att undvika legitimitetskriser (jmf. Ponnert, 2007) och höja statusen på yrket? För att få legitimitet måste organisationen, och således även gräsrotsbyråkrater, anpassa sig till det omgivande samhällets krav (Johansson, 1992). Det medför att organisationens struktur inte behöver ha direkta kopplingar till den verksamhet som bedrivs (ibid.). Även om de evidensbaserade metoderna kan öka legitimiteten, så är fingertoppskänslan nödvändig för våra respondenter och kommer därför säkerligen att fortsätta användas inom organisationen, oavsett metoder. Frågan är hur mycket kunskap om forskning kan hjälpa socialarbetarna då de väljer mellan pest och kolera. För barnen och ungdomarna kan denna fingertoppskänsla hos de professionella bidra till ett individuellt bemötande. Samtidigt kan fingertoppskänslan betyda att den hjälp barn och ungdomar får beror på vems fingertoppar de möter, hur dessa fingertoppar tolkar samhällets värderingar och hur deras naiva teorier ser ut (jmf. Levin, 2008b, Olsson, 2007).

6.3.3. Den sociala barnvården i media

Enligt Levin (2008b) måste socialarbetare söka legitimitet för sitt handlande genom att referera till samhället och dess rådande syn på ett bra socialt arbete, samhällsmoralen. Levin menar vidare att det är just när socialsekreterare inte gör moraliska bedömningar i samhällets tjänst som de kritiseras. Bevakningen från massmedia har enligt Claezon (1987) i huvudsak gått ut på att socialsekreteraren inte bör ingripa i familjers liv, i den utsträckning som allmänheten tror att de gör. Vinnerljung, Sallnäs och Kyhle Westermark (2001) menar att diskussioner i både media, inom professionen och inom politiken rör att behovet av vård ökar och medias kritik handlar ofta om att alltför få får vård.

Sundell och Egelund (2002) tar upp flera fall där barn farit illa som har figurerat i massmedia och menar att den sociala barnvårdens dilemma är att både insatser och frånvaro av insatser kan få allvarliga konsekvenser. Parton menar att risken med svängningarna i den allmänna debatten kring barnavård är att socialarbetares osäkerhet ökar, och att de blir alltför upptagna med att fatta beslut som de kan försvara istället för att fatta ”korrekta” beslut (i Ponnert, 2007).

Vid gruppintervjuer med socialsekreterare framgick enligt Andersson att socialsekreterare generellt anser att media förlöjligar deras arbete och är ute efter sensationer snarare än nyanserade och verklighetsförankrade beskrivningar (Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2003). Vidare efterfrågade socialsekreterarna att media mer skulle ta upp det sociala arbetets svårigheter och komplexitet där det bland annat kunde framkomma hur arbetets kvalitet grundas i politik och tilldelning och fördelning av resurser och hur psykiskt belastande arbetet kan vara (ibid.). Hindberg (2007) menar att media ibland sprider felaktiga föreställningar om socialtjänstens roll, ansvar och arbetsmetoder vilket kan skapa misstro mot socialtjänsten hos både samarbetspartners och allmänheten. Detta kan enligt Hindberg påverka möjligheterna att kunna samarbeta med klienter.

Bland våra respondenter märkte vi ett stort missnöje angående medias rapportering även om samtliga ansåg att en granskning är nödvändig för rättssäkerheten. De flesta respondenter tycker att medias bild av den sociala barnvården är mycket orättvis, onyanserad och negativ. Detta kan enligt våra respondenter påverka arbetet med klienterna, då medias rapportering påverkar allmänhetens inställning till den sociala barnvården. Medias framställning kan göra att människor inte vill/vågar ha kontakt med den sociala barnvården.

R8: Allmänheten får ju den största kunskapen om oss på socialförvaltningens arbete från media tyvärr [...] påverkar allmänheten så att de inte vågar använda oss [...] massmedia gör hela samhället illa i att inte vara mer konkreta och rättvisa [...].

En respondent trodde dock inte att media har så stor inverkan på klienterna och allmänheten och menade snarare att då klienter inte vill ha kontakt så beror det oftare på att respekten för socialtjänsten som myndighet har minskat.

I vår empiri framkommer också att det är svårt att bemöta medias kritik, dels på grund av sekretess men även på grund av att arbetet är svårt att förklara när man samtidigt vill skydda klienterna även om sekretessen hävts.

R3: [...] socialtjänsten kan inte gå in och berätta om föräldrarnas brister, och ofta är det rätt så svårt att vara liksom tydlig och explicit på brister utan det är ofta liksom ja det är lite luddigt och det är svårt att vara precis i det och då kan man inte gå ut, ja dels så skulle man ju lämna ut information som faktiskt är helt omöjlig att gå ut med. [...] och det kanske är förmätet men jag tänker att en del av de här människorna [...] förstår ju inte vad det betyder att häva sekretessen, alltså vad skulle man då kunna säga, vad skulle man kunna berätta för fantastiska detaljer. [...]och där kan jag känna att där får man ta ett ansvar, men då kan man ju också se ganska så maktfullkomlig ut, eller lite korkad, alltså om man intervjuas i en sådan situation, man kan ju se jättedum ut.

Många av våra respondenter menar att media inte tar sitt ansvar för barn och unga då enskilda lämnas ut på ett oetiskt sätt. Två av våra respondenter uttryckte att media ibland ägnar sig åt någon slags ”socialporr”, där barn kan fara illa.

Sammanfattningsvis visar vår empiri precis som den tidigare forskningen att medias kritik rör både att den sociala barnvården väljer att ingripa och att de inte ingriper.

R6: Sedan är det ju det här dilemmat med att antingen gör vi ju för lite eller så gör vi för mycket. Antingen har vi omhändertagit ett barn fast vi inte skulle eller så har vi låtit bli trots att vi borde ha fattat hur illa det var.

Forskningen är inte överens om huruvida barnvården kritiserar på grund av att de inte gör något, att de gör för mycket eller både och. I vår empiri har vi sett att socialarbetares upplevelse av medias rapportering är just att kritiken rör både att de gör för mycket och att de gör för lite. Det finns en frustration över att media inte förstår svårigheterna med arbetet och vad som påverkar det och en mer nyanserad bild önskas. Våra respondenter och vårt urval av

tidigare forskning är också överens om att media påverkar allmänheten och risken med det är att barn och unga som far illa inte kommer i kontakt med den sociala barnvården. Möjligheterna att hjälpa ett barn som far illa kan minska om föräldrarna är rädda för kontakt med den sociala barnvården. Media kritiserar enligt Levin (2008b) den sociala barnvården när de inte tycker att de gjort moraliska bedömningar i samhällets tjänst, vilket socialarbetare förväntas göra. När barnvården inte gör dessa moraliska bedömningar förlorar de legitimitet samtidigt som kritiken upplevs svår för barnvårdens representanter att bemöta (Levin, 2008b). Vår fråga blir således om socialarbetare undviker att fatta beslut som kan kritiseras för att behålla legitimitet.

6.4. Barn och unga som far illa

6.4.1. Placeringar

I Vinnerljung, Sallnäs och Kyhle Westermarks (2001) undersökning av sammanbrott vid tonårsplaceringar framkommer att när tonåringar placeras i dygnsvård är det vanligt att denna vård inte genomförs. En majoritet av placeringar i familjehem avslutas oplanerat, och när det gäller HVB-placeringarna avbryts 40-45 % innan vården avslutats. Vidare menar författarna att kunskapen om vårdens effekter är svag eller obefintlig och att mycket av den kunskap som finns visar att vården har svaga eller inga effekter. Enligt författarna visar mycket av den befintliga forskningen om barn- och ungdomsvård att den inte motsvarar de antaganden som finns i det offentliga samtalet om att vården ska ge positiva resultat (Vinnerljung, Sallnäs, Kyhle Westermark, 2001). Många tonåringar verkar enligt författarna placeras efter krav från omgivande myndigheter och från den egna organisationen utan att socialarbetare har tankar om nyttan med vården (ibid.).

I Socionomens forskningssupplement (3/2009) skriver Sallnäs och Vinnerljung om sin uppföljningsstudie av de runt 700 personer som placerades på institution eller i familjehem under sin ungdomstid. Studien visar att placerade ungdomar inte bara har en sämre utgångspunkt än andra ungdomar i livet utan även att den vård som ges inte lyckas kompensera detta. Andersson (2008) menar att de ungdomar som placerats på institution på grund av eget beteende klarar sig sämre i vuxen ålder än andra placerade barn och ungdomar.

Några av våra respondenter har precis som forskningen tagit upp olika svårigheter med att placera ungdomar på institution eller i familjehem. Några av svårigheterna är att ungdomar kan få negativa förebilder på institutioner, att det är svårt för en ungdom att anpassa sig till ett familjehem då de rent utvecklingspsykologiskt är på väg bort från familjen, och att vården inte alltid får ett bra utfall vilket gör att man kan ifrågasätta meningen med insatsen.

R8: Ungdomar, och nu pratar jag om tonåringar, tonåringar är ju i den åldern att man söker sig till andra tonåringar och tar dem som förebilder. Så på institutioner kan man ju galoppera iväg åt fel håll också, det är inte alltid det blir åt rätt håll där. Att det förstärker den unges känsla utav utanförskap och att dem är annorlunda. Dem får andra förebilder, där är det andra ungdomar som har kommit lite längre i karriären så det är negativt.

I vår empiri har vi även sett att respondenterna är medvetna om att placeringar på institution och i familjehem inte alltid är bra för barnet eller ungdomen. En respondent menade att oavsett hur utrett ett familjehem är så kan ändå barnet eller ungdomen fara illa under placeringstiden på grund av bland annat dålig matchning mellan familjehem och barn eller att de vuxna som ska ta hand om barnet eller ungdomen är olämpliga för uppgiften.

Både forskning och våra respondenter ser överlag ganska negativt på placeringar och än en gång väcks tankar om att vissa insatser ibland sätts in bara för att den sociala barnvården förväntas ingripa även om insatserna inte alltid är ultimata. Samtidigt är det många placeringar som får positiva effekter för barnet eller ungdomen. Ett eventuellt misslyckande kan vara en risk man får ta då man som socialarbetare förväntas ingripa för att skydda ett barn eller en ungdom. Vinnerljung (2006) påpekar att de barn och ungdomar som placeras, redan från början har sämre förutsättningar än barn som inte farit illa i sin hemmiljö. Kan det vara så att placeringar från början ibland kan vara dömda att misslyckas, oavsett kvaliteten på vården.

6.4.2. Att se och höra

I det sociala arbetets praktik är en återkommande kritik enligt Andersson (2004) att barn inte får komma till tals i utredningar och uppföljningar av insatser. Barns röst hörs inte tillräckligt och barns perspektiv förbises ofta i socialtjänstens arrangemang för barn (Andersson, 2004). Kritiken mot barnvårdsutredningar rör enligt Andersson (1996) bland annat att barnen sällan kontaktas. En annan brist gäller barnens möjlighet att komma till tals, även om detta är ett område där förbättringar har konstaterats (SOU 2005:81). Även Socialstyrelsen menar att det

skett förbättringar gällande att stärka barnets ställning inom den sociala barnvården (Socialstyrelsen 1980:620). Samtal med barn under utredningar har blivit vanligare även om många socialsekreterare ser samtal med barn som en svår uppgift och efterfrågar kompetensutveckling. Barnets inställning framgick dock sällan i utredningarna och en analys av hur barnets bästa skulle tillfredsställas saknades också ofta (ibid.).

Levin (2008b) tar precis som Johansson (1992) upp socialarbetarens utsatta position där organisationen sätter vissa givna ramar för den enskilde socialarbetarens beslutsfattande vilket minskar både socialarbetarens och organisationens osäkerhet, men också begränsar handlingsutrymmet och vad som är möjligt att se.

Ur vår empiri kan vi urskilja att de bristande resurser som upplevs av flera respondenter påverkar möjligheterna att uppmärksamma barnen och ungdomarna på det sätt som socialarbetarna skulle vilja.

R7: [...] i sämsta fall att vi har för mycket att göra, för mycket omkring oss, är för upptagna för att orka, hinna, vilja se hur illa det är faktiskt.

Ett par av våra respondenter upplever även svårigheter att prata med barn, speciellt då barnen är yngre då det av naturliga skäl inte alltid är möjligt att prata med de små barnen. Två av respondenterna uttrycker att de känner en större oro för hur små barn har det, då det inte nödvändigtvis finns någon naturlig insyn genom exempelvis skola och barnomsorg. Vikten av att prata med barn, att våga ställa obekväma frågor till barn och ungdomar, vara beredd på att höra svaret och även att handla därefter betonas dock av ett par av våra respondenter .

R6: Och det tror jag också är en anledning att barnen har kunnat fara illa för hade man haft mer direkt, alltså involverat barnen mer så tror jag [...] verkligen undersöka hur barnen har det i allt det här kan vi bli mycket bättre på.

Både i forskning och i våra intervjuer framgår svårigheter med att prata med barn, speciellt små barn. Detta verkar både bero på bristande kompetens när det gäller barnsamtal och att socialsekreterare helt enkelt inte tänker på att prata med barnen. Detta kan möjligtvis ha samband med tidigare nämnda föräldrafokus där socialarbetaren försöker arbeta med föräldrarna för att nå förändring. Levin (2008b) menar att de ramar som finns inom organisationen påverkar vad socialarbetaren har möjlighet att se. Våra respondenter har vid ett flertal tillfällen tagit upp exempelvis att de har för hög arbetsbelastning, bristande resurser

och tidsbrist. Om ramarna består av dessa brister så borde det precis som en av våra respondenter säger vara svårt att kunna se och höra barn och unga som far illa.

6.4.3. Gränser flyttas

Andersson (2007) menar att socialsekreterare inom social barnavård har högre toleranströskel än de som sett mindre av brister och tillkortakommanden.

En av våra respondenter tar upp att socialarbetare kan vänja sig vid att se missförhållanden och tar upp konsekvenserna av detta i ett exempel om en familj som hade öppenvårdsinsatser. Polisen gjorde ett ingripande i hemmet och blev chockade över förhållandena i hemmet. Polisen som skrev rapporten beskrev att han höll på att kräkas av vad han såg. Familjebehandlarna hade arbetat i hemmet kontinuerligt och sett missförhållandena men stängt av, enligt vår respondent, då de fokuserade på att försöka se utvecklingen hos föräldrarna. Barnen blev senare placerade i familjehem.

Ett par av våra respondenter tog även upp att gränserna för vad som ses som missförhållanden skiljer sig åt mellan olika kommuner och stadsdelar.

R6: [...] man vänjer sig vid den problematik som finns där man arbetar och det är ju en fara i det för det drabbar ju barnen därför att vi tolererar ju i högre grad, tycker jag, missförhållanden än vad man gör i mindre kommuner.

Andersson (2007) menar att socialsekreterare har högre toleranströskel än övriga samhället och våra respondenter menar att graden av tolerans beror på var man jobbar, då man på vissa arbetsplatser ser mer brister och tillkortakommanden än på andra. Då gränser för hur långt det får gå innan representanter för den sociala barnavården ingriper flyttas kan barn och unga tillåtas fara mer illa i vissa kommuner. Olika organisationer har olika ramar för arbetet som vi tidigare nämnt, beroende på de förutsättningar som finns, vilket påverkar den handlingsfrihet gräsrotsbyråkrater har (Johansson, 1992). Om barnet får hjälp kan alltså bero på var barnet bor. Att bo inom en kommun där toleranströskeln är låg behöver dock inte betyda att barnet inte far illa inom den sociala barnavården. Det kan även betyda att barnet eller den unge för snabbt blir föremål för utredning och insatser vilket också kan få negativa konsekvenser.

7. Avslutande diskussion

Enligt Swärd och Starrin (2006) måste gräsrotsbyråkrater anpassa sig efter lagar och organisatoriska normer samtidigt som de förväntas använda sig av det personliga omdömet och de moraliska koder som finns inom ramarna för yrkesrollen. I våra intervjuer har det framgått att socialarbetare inte behöver anpassa sig efter socialtjänstlagen i någon större utsträckning, utan mer efter organisatoriska normer. De organisatoriska normerna påverkas i sin tur av de förutsättningar som föreligger, både i samhället i stort och i den egna kommunen.

Johansson (1992) menar att de resurser som gräsrotsbyråkrater har för att skydda sig mot det byråkratiska beteendet, där klienter ska anpassas efter organisationen, styrs av vilken position och vilka arbetsuppgifter gräsrotsbyråkraten har inom organisationen. I vår empiri framgår att det är lättare för de socialrådgivare som arbetar med behandlingsarbete inom öppenvård att skydda sig mot det byråkratiska beteendet. Socialsekreterarna däremot har en högre arbetsbelastning och tidbristen gör att klienter i högre utsträckning måste anpassas efter organisationen.

I våra resultat har vi sett att förutsättningarna för arbetet, och det faktiska arbetet, inte behöver ha några direkta kopplingar till socialtjänstlagens intentioner. Socialarbetare förväntas handla i samhällets tjänst för att förhindra att barn och unga far illa, men samhället och organisationen ger inte tillräckliga förutsättningar för det, genom exempelvis resurser. Socialarbetare har inga tydliga rättsliga direktiv att utgå ifrån i sitt arbete, de saknar tid för reflektion och får ofta välja mellan otillfredsställande alternativ. När socialarbetare dessutom utgår ifrån magkänsla och fingertoppskänsla i arbetet ställer vi oss frågan hur besluten kan bli rättssäkra då de baseras på personliga tolkningar. Att beslut kan bli godtyckliga då de baseras på tolkningar och fingertoppskänsla är en sak, men då inte tid finns till eftertanke ser vi risker med att barnet eller ungdomen utsätts för ogenomtänkta beslut.

Massmedia kan skapa rädsla hos allmänheten, och socialarbetare har svårt att bemöta och nyansera denna negativa bild som de anser framgår i media. Då deras arbete utgår mycket från magkänsla och fingertoppskänsla är det inte konstigt att socialarbetares arbete är svårt att förklara för utomstående. Vi undrar om socialarbetare undviker att fatta beslut som kan kritiserars, då den kritik som rör att de inte fattar moraliskt korrekta beslut i samhällets tjänst

kan göra att den sociala barnvården förlorar legitimitet. Frågan är vad som är de moraliskt rätta besluten för barnen och ungdomarna. Att arbeta i samhällets tjänst är dock en svår uppgift då det i samhället finns motstridiga normer mellan rätten till integritet och självbestämmande, och att barn och unga ska skyddas från att fara illa. Både när företrädare för den sociala barnvården gör något och då de inte gör något kan media kritisera, och oavsett om de handlar eller inte, kan detta få skadliga konsekvenser för barn och unga. Vi ställer oss frågande till om det ens är möjligt för socialarbetare att hjälpa barn och unga på det sätt de förväntas göra. För oavsett vilka resurser som finns är det komplexa problem som socialarbetare arbetar med, och det är inte självklart att det är möjligt att hjälpa barn och unga då skadan redan kan vara skedd. Vi ser en diskrepans mellan vad socialarbetare förväntas göra och vad de upplever att de kan göra för barnen och ungdomarna. Något måste dock ändå göras av socialarbetarna för att det sociala arbetet ska kunna uppnå/behålla legitimitet. Detta något kan vara att välja mellan pest och kolera och hoppas på att utfallet ändå blir bra för barnet eller ungdomen.

När det gäller legitimitet undrar vi också om den efterfrågan efter evidensbaserade metoder som vi sett handlar om en önskan om kompetensutveckling, eller mer om att vilja höja yrkets status och undvika legitimitetskriser. I våra intervjuer framgår att socialarbetarna ser fingertoppskänsla och magkänsla som nödvändigt för arbetet och därför blir de evidensbaserade metoderna snarare ett komplement till de personliga ställningstagandena.

Det framgår både av Lipsky och av våra respondenter att handlingsutrymme är nödvändigt i gräsrotsbyråkraternas arbete med människor och ramlagen ger ju ett stort handlingsutrymme då den kan tolkas på många olika sätt. Det innebär dock att barnen och ungdomarna är utelämnade till dessa individuella tolkningar vilket kan bli ett problem för rättssäkerheten. Vidare ställer vi oss tveksamma till att socialarbetarna kan känna att de har ett handlingsutrymme, då de saknar direktiv att utgå från och tid att reflektera. Kanske blir det då lättare att istället utgå från de normer vilka skapas inom organisationen, som i sin tur är beroende av bland annat de resurser som finns att tillgå. Om resurserna är knappa kan organisationens ramar bli snävare och finns det då ett utrymme att använda sitt handlingsutrymme?

De ibland verklighetsfrämmande mål som finns bland annat för att uppnå legitimitet kan dock enligt oss även vara positiva för barnen och ungdomarna då de ger utrymme för förbättringar.

Om målen var helt anpassade efter verkligheten skulle det inte finnas lika mycket att sträva efter och då skulle heller inte handlingsutrymmet behövas. Det är svårt att utifrån vår empiri utläsa om socialarbetare upplever att de har stort handlingsutrymme. Att de tar upp både tydligare lagstiftning och ett behov av mellantvång kan vi å ena sidan tolka som att de vill ha utökade befogenheter att ingripa för att skydda barn och unga, å andra sidan att de vill att godtyckligheten ska begränsas genom tydligare direktiv. Att lagen är som bibeln och insatser ibland som lotto kanske är nödvändigt när man arbetar med människor och ska göra individuella bedömningar. Vi ser det som omöjligt för företrädare för den sociala barnvården att i förväg veta vad som i slutändan är bäst för människor och att hitta bra lösningar för alla barn och ungdomar. En ständig osäkerhet och ständiga avväganden är den sociala barnvårdens dilemma, Lipsky beskriver detta som en konflikt mellan personligt och organisatoriskt beteende som gräsrotsbyråkraten måste förhålla sig till. Socialarbetaren ska både behandla sina klienter som individer och samtidigt anpassa dem efter organisationen.

Våra respondenter har gett oss en bild av att de ser problemen men inte alltid känner att de kan handla för att hjälpa barnen och ungdomarna, då det inom organisationen inte alltid finns förutsättningar för att hjälpa alla. Detta beror bland annat på att socialarbetaren inte alltid kan erbjuda sin klient de insatser som skulle behövas då de insatserna inte alltid existerar.

Vi har under vårt uppsatsarbete många gånger ställt oss frågan om avsikten med den sociala barnvården är att på lång sikt verka för att barn och unga inte ska fara illa eller om det mer handlar om *att* något ska göras, oavsett *vad* som görs och vilka effekter detta har för barnen och ungdomarna. Både makthavare och allmänheten behöver se att det finns en myndighet som arbetar för dessa utsatta barn och ungdomar, även om vi inte alltid vill se att det ibland kan saknas förutsättningar för detta arbete.

Media kritiserar ibland enskilda tjänstemän även om de problem som uppmärksammas ofta ligger på flera nivåer. Vilket ansvar har den sociala barnvården som representanter för samhället? Vi ser att det finns fler än den sociala barnvårdens representanter som kan hållas ansvariga för att barn och unga ibland far illa, såsom politiker, skola och framför allt föräldrar.

Som vi sett finns det många situationer där barn och unga kan fara illa och många förklaringar till varför. Våra respondenter menar att barn och unga kan fara illa vid placeringar, både i familjehem och på institutioner. Detta kan hända när matchningen mellan

familjehem och barn inte fungerar, när vården inte fullföljs eller då de vuxna som barnet eller ungdomen möter inte lyckas skapa en god relation. Barn och unga kan också fara illa när de får vänta på att den sociala barnvården ska ingripa, då socialsekreterare tycker sig behöva mer information om barnets situation innan de gör en ansökan om tvångsomhändertagande. Denna väntan beror ofta på att socialsekreterare inte vill riskera att förlora kontakten med familjen, vilket kan hända om ansökan i länsrätten inte får bifall. Många av våra respondenter uttryckte att de tror sig veta vad utfallet i länsrätten kommer att bli, därför väntar de ofta så långt det är möjligt med att ansöka om ett tvångsomhändertagande. Flera respondenter tvivlar även på länsrättens kunskap om barn och ungas behov. Dessa tvivel sammanlagt med strävan efter frivillighet samt alla tolkningar och gränsdragningar som socialarbetare arbetar med leder till att beslut kan dröja. Ibland är det även svårt att se och höra barnet eller ungdomen, speciellt om det handlar om små barn som inte alltid själva kan uttrycka vad de känner och tycker. Ett par av våra respondenter uttryckte även att det är svårt att prata med barn, även om den sammanlagda bilden är att detta är väldigt viktigt. Att barns situation inte alltid uppmärksammas tillräckligt kan också bero på det föräldrafokus som finns, ett föräldrafokus som bland annat grundas i föräldrars rätt till sina barn. Socialarbetare får lägga ner mycket tid och energi på motiveringsarbete och förändringsarbete med föräldrarna, vilket kan innebära att barnet eller ungdomen inte är i fokus, samt att eventuella insatser för barnet dröjer. Många respondenter menar även att den höga personalomsättningen kan leda till att barn och ungdomar får träffa många olika representanter från den sociala barnvården, vilket gör det svårt att skapa en relation och behålla en kontinuitet i kontakten. Detta kan göra att barnet eller ungdomen inte vågar anförtro sig åt och lita på socialarbetaren.

Summan av, enligt vår tolkning, respondenternas gemensamma upplevelser av det sociala barnvårdsarbetet är att det är problematiskt med alla gränsdragningar och tolkningar i arbetet och att det finns en frustration över att ingen pratar om att barn och unga är hela samhällets ansvar, främst föräldrarnas. Det ansvar som hela samhället har för barnen och ungdomarna, och att det i första hand är hos föräldrarna det brister, är det enligt en respondent ingen som vill tala om eller diskutera – det är som en ”liten helig ko”. Istället läggs ansvaret ofta på den sociala barnvården.

Vi kan också se att barn och unga kan fara illa på grund av att de är utelämnade till den godtycklighet som finns i att så mycket beror på var barnet bor och vems fingertoppar som de möter. Avslutningsvis ser vi också att många problem, när det gäller förutsättningar för ett

gott arbete ligger i utredningsarbetet, inte lika mycket i familjevårdsarbetet och mycket mindre i öppenvårdsarbetet. Det hade varit intressant att fördjupa sig i dessa skillnader mellan de olika yrkesgrupperna. Det hade också varit intressant att djupdyka i något av de teman som framkommit i våra intervjuer. Kanske är det så, som en av våra respondenter uttryckte, att det skulle behövas en helt annan organisation för att förhindra att barn och unga far illa, en organisation som samhället varken har råd med eller önskar. Vi tycker inte att det känns aktuellt att förändra hela den sociala barnavårdens organisation. Däremot har våra respondenter uttryckt önskemål om ett bättre samarbete med andra myndigheter, större befogenheter att ingripa för att skydda barn, fler alternativ till insatser och framför allt mer tid och större ekonomiska resurser för att förhindra att barn och unga far illa. Dessutom menar våra respondenter att en mer nyanserad bild av den sociala barnavården i media skulle kunna underlätta att skapa kontakt med föräldrarna, vilket skulle gynna barnen och ungdomarna.

Vi är medvetna om att det utförs mycket gott arbete inom den sociala barnavården och att det finns många engagerade och duktiga socialarbetare inom de olika verksamheterna. Förändringar till det bättre är dock möjliga och att socialarbetare uttrycker en önskan om detta ser vi som hoppfullt för barnen och ungdomarna.

8. Referenslista

- Andersson, Gunvor (2008) *Utsatt barndom – olika vuxenliv – ett longitudinellt forskningsprojekt om barn i samhällsvård*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset 2008:2.
- Andersson, Gunvor (2007) ”Normalitetens gränser i social barnavård”. I Kerstin, Svensson (red.): *Normer och normalitet i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Andersson, Gunvor (2006) ”Social barnavård då och nu”. I Hans, Swärd & Marie-Anne Egerö, (red.): *Ligga till last. Fattigdom och utsatthet – socialpolitik och socialt arbete under 100 år*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Andersson, Gunvor (1996) ”Barn och uppbrott”. I Gunvor, Andersson, Karin, Aronsson, Sven, Hesse, Anna, Hollander & Tommy, Lundström: *Barnet i den sociala barnavården*. Stockholm: Liber AB och Centrum för utvärdering av socialt arbete (CUS).
- Andersson, Gunvor (1995) *Barn i samhällsvård*. Lund: Studentlitteratur.
- Andersson, Gunvor (1991) *Socialt arbete med små barn*. Lund: Studentlitteratur.
- Aspers, Patrik (2007) *Etnografiska metoder*. Malmö: Liber AB.
- Blomberg, Helena, Kroll, Christian, Lundström, Tommy & Swärd, Hans (2004) ”Medier och samhällsvetenskap”. I Helena, Blomberg, Christian, Kroll, Tommy, Lundström & Hans, Swärd (red.): *Sociala problem och socialpolitik i massmedier*. Lund: Studentlitteratur.
- Claezon, Ingrid (1987) *En studie av socialsekreterarnas handläggning av omhändertagande av barn*. Umeå: Umeå universitet, Institutionen för socialt arbete.
- Denvall, Verner & Vinnerljung, Bo (2006) ”Är socialt arbete till nytta?”. I Verner, Denvall & Bo, Vinnerljung (red.): *Nytta & Fördärv. Socialt arbete i kritisk belysning*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Ewerlöf, Göran & Sverne, Tor (2000) *Barnets bästa. Om föräldrars och samhällets ansvar*. Stockholm: Norstedts juridik AB.
- Hindberg, Barbro (2007) ”Bakom fallet Louise” (elektronisk), *Vetlanda Kommuns officiella hemsida* <<http://www.vetlanda.se/download/18.3228e9fd1156745f6038000453/Bakom+fallet+Louise%2C+version+2.pdf>> (2009-05-02).
- Hollander, Anna (2006) ”Juridik och socialt arbete” I Anna, Meeuwisse, Sune, Sunesson & Hans, Swärd (red.) *Socialt arbete. En grundbok*. Stockholm: Natur och Kultur.

- Humlesjö, Eva (1997) *Barnen och Socialtjänsten. 58 barns kontakt med Socialtjänsten*. Stockholm: Resursförvaltningen för Skola och Socialtjänst och Forsknings- och utvecklingsenheten, FoU-rapport 1997:11.
- Johansson, Roine (1992) *Vid byråkratins gränser. Om handlingsfrihetens organisatoriska begränsningar i klientrelaterat arbete*. Lund: Studentlitteratur, Arkiv avhandlingsserie 39.
- Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, Håkan & Morén, Stefan (1988) *Organisationens mänskliga insida. Om det sociala arbetets utvecklingsmöjligheter*. Umeå: Umeå universitet, Institutionen för socialt arbete.
- Levin, Claes (2008a) "Att undersöka »det sociala« - några ingångar". I Anna, Meeuwisse, Hans, Swärd, Rosmari, Eliasson-Lappalainen & Katarina, Jacobsson (red.): *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Levin, Claes (2008b) "Det sociala arbetets moraliska bas". I Hans, Swärd & Marie-Anne, Egerö (red.): *Villkorandets politik. Fattigdomens premisser och samhällets åtgärder – då och nu*. Malmö: Égalité förlag.
- Lindquist, Rafael & Nygren, Lennart (2006) "Social teori i socialt arbete". I Anna, Meeuwisse, Sune, Sunesson & Hans, Swärd (red): *Socialt arbete. En grundbok*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Lundström, Tommy & Sunesson, Sune (2006) "Socialt arbete utförs i organisationer" I Anna, Meeuwisse, Sune, Sunesson & Hans, Swärd (red.) *Socialt arbete. En grundbok*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Lundström, Tommy (2000) "Etik i den sociala barnvården". I Ulla, Pettersson (red.): *Etik och socialtjänst. Om förutsättningarna för det sociala arbetets etik*. Stockholm: Förlagshuset Gothia.
- Lundström, Tommy (1993) *Tvångsomhändertagande av barn – en studie av lagarna, professionerna och praktiken under 1900-talet*. Stockholm: Stockholms universitet, Socialhögskolan, rapport nr 61.
- Länsstyrelserna (2008) *Socialtjänsten och barnen. Länsstyrelsernas granskning av den sociala barn- och ungdomsvården 2006-2007*.
- May, Tim (2005) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Norström, Carl & Thunved, Anders (2009) *Nya sociallagarna. Med kommentarer, lagar och förordningar som de lyder den 1 januari 2009*. Stockholm: Norstedts Juridik AB, Upplaga 22:1.

- Olsson, Erik (2007) "Mellan personliga val och normer i praktiskt socialt arbete". I Kerstin, Svensson (red.): *Normer och normalitet i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Pettersson, Ulla (2000a) "Förutsättningarna för det sociala arbetets etik". I Ulla, Pettersson (red.): *Etik och socialtjänst. Om förutsättningarna för det sociala arbetets etik*. Stockholm: Förlagshuset Gothia.
- Pettersson, Ulla (2000b) "Socialtjänstlagen och etisk analys". I Ulla, Pettersson, (red.): *Etik och socialtjänst. Om förutsättningarna för det sociala arbetets etik*. Stockholm: Förlagshuset Gothia.
- Ponnert, Lina (2007) *Mellan klient och rättssystem. Tvångsvård av barn och unga ur socialsekreterares perspektiv*. Lund: Lunds universitet, Socialhögskolan.
- Repstad, Pål (1999) *Närhet och distans. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Sallnäs, Marie & Vinnerljung, Bo (2009) "Samhällsvårdade tonåringar som vuxna – en uppföljande registerstudie" *Tidsskriften Socionomen*, 3/2009, 30-43.
- Sallnäs, Marie (2006) "Institutionsvård av barn och ungdomar". I Verner, Denvall & Bo, Vinnerljung (red.): *Nytta & Fördärv. Socialt arbete i kritisk belysning*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Socialstyrelsen (2006) *Social rapport 2006*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2001) *Barnen, socialtjänsten och lagen. Uppföljning av ändringar i socialtjänstlagen*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Statens offentliga utredningar (SOU) 2005:81 *Källan till en chans - Nationell handlingsplan för den sociala barn- och ungdomsvården*. Stockholm: Socialdepartementet.
- Stiftelsen Allmänna Barnhuset (2003) *Att möta media. Allmänna Barnhusets konferens 29 september – 1 oktober 2003*. Stockholm: Allmänna Barnhuset.
- Sunesson, Sune (1981) *När man inte lyckas. Om hinder, vanmakt och oförmåga i socialt arbete*. Stockholm: Almqvist & Wiksell Förlag AB.
- Sundell, Knut & Egelund, Tine (2002) *Barnavårdsutredningar. En kunskapsöversikt*. Stockholm: Förlagshuset Gothia och Centrum för utvärdering av socialt arbete (CUS).
- Svensson, Kerstin (2008) "Att vara socialarbetare". I Kerstin, Svensson, Eva, Johansson & Leili, Laanemets (red.): *Handlingsutrymme – utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Swärd, Hans & Starrin, Bengt (2006). "Makt och socialt arbete". I Anna, Meeuwisse, Sune, Sunesson & Hans, Swärd (red): *Socialt arbete. En grundbok*. Stockholm: Natur och Kultur.

Vinnerljung, Bo (2006) "Fosterhemsvård". I Verner, Denvall & Bo, Vinnerljung (red.): *Nytta & Fördärv. Socialt arbete i kritisk belysning*. Stockholm: Natur och Kultur.

Vinnerljung, Bo, Sallnäs, Marie & Kyhle Westermark, Pia (2001) *Sammanbrott vid tonårsplaceringar – om ungdomar i fosterhem och på institution*. Stockholm: Socialstyrelsen, Centrum för utvärdering av socialt arbete (CUS).

Wiklund, Stefan (2006) *Den kommunala barnvården – om anmälningar, organisation och utfall*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete – Socialhögskolan, rapport nr 117.

LUNDS
UNIVERSITET

Hej,

Vi heter Therese Stridh och Anja Ferhatovic och vi studerar på Socialhögskolan i Lund. Anledningen till att vi skriver till Er är att vi har påbörjat arbetet med vår C-uppsats och söker nu intervjupersoner. Vi har valt att skriva om barn som far illa inom socialtjänsten då detta är ett omdiskuterat fenomen både inom media, forskning och vår utbildning. Efter att ha läst om ämnet är vi nu intresserade av socialarbetares egna upplevelser av barn som far illa inom socialtjänsten och vi kommer i intervjuerna att fråga om bland annat er syn på medias rapportering, i vilka situationer barn kan fara illa och vad ni anser behövs för att kunna utföra ett gott socialt arbete med barn. Vi tycker att det är viktigt för vår förståelse att få professionellas bild av sitt arbete.

Vi vill intervjua socialarbetare som arbetar med barn och/eller ungdomar och vi är intresserade av att prata med yrkesverksamma både inom öppenvården, familjehemsvården och utredningssektionen. Att ställa upp på intervju är frivilligt och Ni har rätt att när som helst avbryta Er medverkan.

Vi beräknar att intervjuerna kommer att ta runt en timme. Intervjuerna kommer att spelas in på band för att öka tillförlitligheten i vårt arbete. Allt material kommer självfallet att behandlas konfidentiellt och alla intervjupersoner garanteras anonymitet. Inspelningarna kommer att förstöras efter att vi är klara med uppsatsen.

Vi vill genomföra våra intervjuer i vecka 16 och 17 och hoppas verkligen att ni har möjlighet att ställa upp med så kort varsel då vi är helt beroende av er medverkan för att kunna genomföra undersökningen.

Uppsatsen beräknas vara klar i juni och alla intervjupersoner kommer ges möjlighet att ta del av det färdiga arbetet. Vid frågor kan Ni kontakta oss eller vår handledare.

Om Du har möjlighet att ställa upp på en intervju så kan Du skicka ett mail med namn och telefonnummer så kontaktar vi Dig för att boka tid. Du kan även ringa oss.

Vi hoppas att höra från Dig!

Therese Stridh
Mail och nummer

Handledare: Claes Levin (fil dr)
Mail och nummer

Anja Ferhatovic
Mail och nummer

Intervjuguide

- = Huvudfråga
- = Följdfråga

Bakgrund

- Vill du berätta lite om din utbildnings- och yrkesbakgrund?
- Vilket år tog du examen?
- Hur lång erfarenhet har du av arbetet med barn och unga? Vilken?
- Hur länge har du arbetat på din nuvarande arbetsplats?
- Vad arbetar du med nu? Yrkestitel och arbetsuppgifter.

Barn och unga inom den sociala barnavården

- Vad tror du anledningen är till att barn och unga ibland far illa inom den sociala barnavården?
- På vilka sätt kan barn och unga fara illa inom den sociala barnavården?
- Har du erfarenhet av att barn och unga farit illa inom den sociala barnavården? Berätta!
- Har du exempel på situationer från ditt arbete när barn och unga farit illa? Berätta!
- Kan du berätta lite om hur du känner i sådana situationer?

Lagstiftningen

- Vad innebär det för dig att barn ska växa upp under trygga och goda förhållanden?
- Kan du berätta lite om hur du ser på de direktiv Socialtjänstlagen ger för arbetet med barn och unga?
- Upplever du att lagen är närvarande i ditt arbete? På vilket sätt? Vilken betydelse har den?
- Känner du att du i ditt arbete kan uppnå Socialtjänstlagens direktiv. Om inte – vad hindrar dig?

Media och allmänheten

- Hur tror du att allmänheten ser på ert arbete med barn och unga?
- Vilken bild tycker du massmedia ger av det sociala barnavårdsarbetet?
- Hur påverkas du/ni av allmänheten/pressen i ert arbete?
- Hur påverkas du av medias rapportering om barn och unga som far illa inom den sociala barnavården? Hur bearbetar du/ni detta?
- Tycker du att media ger en rättvis bild av ert arbete med barn och unga?

Förutsättningar och hinder

- Vad behövs för att du ska kunna göra ett enligt dig gott arbete?
- Vad tror du skulle krävas för att förhindra att barn och unga far illa inom den sociala barnavården?
- Finns det tillräckligt med resurser, stöd i lagstiftning, tid osv.?
- På vilket sätt arbetar ni med detta (att barn inte ska fara illa)?
- Något du vill tillägga?